

6° ANNÉE.

№ 7—10. 1928.

STUDENSKYJ VISNYK

PUBLIÉ PAR L'UNION NATIONALE DES ASSOCIATIONS D'ÉTUDIANTS D'UKRAINE

СТУДЕНСЬКИЙ ВІСНИК

РІЧНИК VI. ЛИПЕНЬ—ЖОВТЕНЬ Ч. 7—10. 1928.

П Р А Г А

Зміст.

1. <i>Ратуймо Академію</i>	1
2. <i>Др. Е. Камінський: Нововідкрита школа політичних наук у Празі</i>	13
3. <i>С. І. Бочковський: Пан-Європа та Союз Народів</i>	16
4. <i>Інж. Павло Зоц: До славянського академічного аграрного семінара у В. Опатовицях на Мораві</i>	18
5. <i>М. Литвицький: До характеристики умов селянського господарювання на Радянській Україні</i>	20
6. <i>Два міжнародні студенські зїзди</i>	25
7. <i>Протест московської делегації в Парижі</i>	31
8. <i>Ріжне</i>	32
9. <i>З життя чужинного студентства.</i>	

Помешкання Редакції та адміністрації:

Praha-Smíchov, Nádražní ul. č. 46.

Поштова адреса:

Praha, hlavní pošta, příhrádka č. 411, «Studenskýj Visnyk».

Гроші посилати на адресу:

Praha, Živnostenská banka, «CESUS» («Stud. Visnyk»).

BANKA ČESKOSLOVENSKÝCH LEGIÍ

V PRAZE II., NA POŘÍČÍ.

4 místní expositury, 16 filiálék, 6 sezonních směnárén.

Telegramy: LEGIOBANKA, PRAHA Telefon serie 265-5-1, 301-4-1.

VŠESTRANNÁ BANKOVNÍ SLUŽBA

Відвічальний редактор Альберт Пісарчік. Друкарня «Легіографія».

СТУДЕНСЬКИЙ ВІСНИК

(STUDENSKYJ VISNYK)

видає Центральний Союз Українського Студенства („ЦЕСУС“)

Річник VI. Липень — жовтень 1928. Прага. Ч. 7 — 10.

Ратуймо Академію!!!

Українська молодь, зараз же після поразок в збройній боротьбі за Визволення, і — зрозуміло, що і за вільний розвиток та всебічне плекання в своїй державі початкових підвалин всякої державности: своєї науки і національної культури, — несподівалася на щастя продовжувати перервану світовою та визвольною війнами високу освіту свою в своїй рідній школі та ще й на чужих землях.

Реальна дійсність стану українського народу в той час включала в напрямі давніх мрій юнацьких все інше, крім безпросвітнього песимизму. Загальний стан безпорадності і депресії скопував не лише якусь ініціативність, спроби активності, а навіть не заохочував до підвищеної в подібнім стані безплідної мрійливості про студії.

Але з часом, коли в наслідок загальної повоєнної ситуації на міжнароднім форумі позначилися загальні тенденції благодійности і її цілком річеві ознаки — матеріальна допомога еміграції, то і українському студентству удалося скористати в поодиноких державах з певної суми цих подарованих можливостей що до вищої освіти, а коли-де то мати навіть свої суто українські наукові заклади і установи. А завдяки особливо широкій допомозі гостинного Чеськословенського Народу, що в особах чільних провідників свого Визволення відчув і зрозумів біжучі потреби менш щасливого Народу Українського, повстала і Українська Господарська Академія в Подебрадах.

Поодинокі, рухливі чинники українського Визволення зуміли зацікавити справою Академії, доцільністю витрат і клопіт за неї відповідних чинників Чеськословенської Держави і цим покликали Академію до життя, зібрали значну кількість українських кваліфікованих наукових сил — професуру, та немалі кадри українського студентства, а вже вони комашинною працею своєю протягом шести років виправдали і клопоти за них і значні витрати грошові. Небувалою, неможливою за нормальних часів працьовитістю і систематичною напруженістю піднесли з перших же років Академію на щабель дійсної високої школи європейського рівня, що одержала не один раз нагороди та широку прилюдну оцінку за високої наукової вартости результати своїх творчих зусиль, викликаючи тим зацікавлення поодиноких чинників

і цілих наукових установ як європейських так і заокеанських до чудовигідної продуктивності Української Академії, а тим самим і до Українського Народу, до його можливих вкладок до культурної і наукової скарбниці цілого людства.

Тим самим сам факт існування Української Академії за кордоном був поважною, багатомовною трибуною за українську справу в часи для неї найскрутніші, наймовчазніші.

Про внутрішню організацію Академії як наукової установи і її щорічних здобутків в свій час просторо і всебічно подавалося до відома як чужинного так і українського загалу, а тому тут не місце про те повторювати.

До свого часу вона дала два випуски інженерів ріжних фахів відповідно до свого програму в кількості понад 250 чоловік. Сьогоднішній знов таки мало зліпшений стан на Українських Землях не сприяє, щоб всі ці кваліфіковані молоді працівники могли віддати набуті знання своєму Народові, йому служити. А завдяки надмірові своєї інтелігенції всяких фахів в тих державах, де доводиться тулитися, далеко не всі інженери наші находять приміщення. Але ті, що змогли здобути працю по фаху, дали вже докази своєї цілковитої підготовленности і опанування фахом, а тим самим і докази цілковитої виправданности самим життям постановки навчання в Академії та всебічної відповідности його іменно сьогоднішнім, новим, повоєнним вимогам технічно-господарчого життя, особливо новоповсталих держав звільнених народів, в межах яких сьогодні остає Нарід Український. Набутими в Академії знаннями підкреслили українські інженери далекосяглість і передбачливість її основоположників і творців при складанні програму і намічені структури Академії, що відповідає сьогоднішнім і майбутнім господарським особливостям Українського Народу. За працю своїх інженерів Академія вже має признання їх імпонууючої фахової продуктивности та хисту. Волею обставин поки що за ці їх перші самостійні кроки чужинці складають фахову оцінку їм і Академії. Оцінка та більш ніж сприятлива, в більшості похвальна. Але для вихованців Академії вона сама має не лише фахове значіння. Вона відограла ролю фактора національно-державного, поглиблюючи і обгрунтовуючи всебічно-науково зміст національно-державного світогляду, в якому за збройної боротьби переважали елементи більш чуттєво-емоціональні. Вона стала реальним огнищем, і територіяльно і морально — ідейно, першого завершеного синтезу всеукраїнського визвольного ідеалу. Співжиття громадське, співпраця наукова українців, абсолютно всіх земель українських в Академії надали його урочистій декларативности і святочности характер тривалої доконанности в щоденнім житті. В душах своїх вихованців Академія органічно вросла на решту їх життя і діяльности де бто не було поза нею, як прообраз реально-дійсної, своєї української державности в мініятурі, що в прийдешнім улегшить і уможливить вибороти і зуміти удержати державність всього Народу Українського. Це те, що поки що не обективувалося як якась конкретна праця, але воно заложено в кожному вихованцеві Ака-

демії як потенціал, з яким він іде в дальніше життя, щоб вилучити з нього в останню годину спільних змагань і свою частку коначного вже ідеалу збірної народньої волі.

Коротче кажучи і без перебільшення: Академія стала вже немалим щасливим здобутком не лише для поодиноких українських інженерів, що її скінчили, але і для Українського Народу. Це щастя вповні оцінили тільки вже її інженери, але ще студентами вони в нього з тривогою за можливу передчасну скороминучість не могли остаточно повірити, бо прийшло воно якимось несподівано, ніби незаслужено, як у сні приснилося.

І очевидно, як і все, що не здобує в довгій боротьбі, довгою систематичною організованою підготовкою, все що є подарунком — минає, приходить йому передчасно край, як і гарним сном, так на лихо приходить край і Українській Господарській Академії в Подєбрадах.

Уже спочатку року 1925 почалися різні урізування, але вони мали скоріше тоді характер господарсько-організаційного упорядкування ніж обмеження, розрахованого на початки ліквідації. Пізніше пішли різні чутки і поголоски, які тримали в постійнім напруженні її скорого кінця. Але з часом і до цього звиклося, приймалося їх за стимул до підвищеної працьовитости. З рештою прийшли і заспокоєння аж трохи не на вічні часи. Принаймні обіцялася можливість існувати Академії до часу, коли Українській Нарід за своєї власної державности сам розважить про ту чи иншу долю своєї першої Академії у доброзичливих сусідів.

І, нараз, слідом за цим передача Академії з одного відомства до другого, неокресленість бюджету і повідомлення про небажаність нового прийому до Академії в році 1928.

Повідомлення це прийшло після оголошення про новий прийом Академією, зробленого не без мовчазної згоди у всякому разі безпопереднього заперечення його з боку відповідного Міністерства, на підставі попередніх потішаючих заспокоєнь за принаймні найближче майбутнє Академії. Поскільки в цім першім повідомленні Міністерства не відчувалося всієї категоричности, що включало б всякі обнадіюючі ще здогади і инші поступовання, то Ректорат Академії поробив протягом літа безліч всяких заходів в напрямку з'ясування справи нового прийому особливо і логічних висновків з цього про стан Академії надалі.

Ці з'ясування теж були то потішаючі, то розхолоджуючі, але не завжди чергувалися вони в певній систематичній послідовности, щоб з них можна було хоч самим робити висновки, зобов'язуючі з усією незаперечністю до пляново-окреслених поступовань. З огляду на таку нестійкість і недоговоренність та з огляду на відсутність міродайних чинників і феріяльний характер напівурядування всюди, Ректорат, беручи на себе всю відповідальність перед зверхніми чинниками урядовими і перед молодими студентами нового оголошеного прийому, остає в надії на позитивне вирішення прийому аж до кінця вересня місяця.

В цих же днях Міністерство зрештою поклато край всім сумнівам і сподіванкам та надіслало цілком ясне і категоричне під-

твердження, що нового прийому студентів до Академії в році 1928 не мусить бути. А на заходи зясувати і дальніше Академії, її попередніх прийомів, зокрема року 1927, було лаконична відповідь: навчання в Академії продовжується і далі нормально.

Завданням цього допису є: підкреслити, що доля Української Господарської Академії передрішена згори і загоді і що з цього часу, заборною нового прийому, починається її поступова але повна ліквідація. За одним разом в цілому вона незручна і недоцільна, але повільна за чотири роки без поповнення і далі, вона пройде без надокучливих нарікань та помітніших потрясень для її студентів та лекторського персоналу. Це мусимо собі сьогодні ж ясно усвідомити і перестати потішати себе надалі хоч якимись сподіванками і несподіванками приємними, позитивними, а тільки навпаки. Мусимо усвідомити що за чотирі роки по Академії не лишиться ані сліду. Була і нема. Ніби і не було. Як при-снилось... Ми стратили Академію. Стратили величезний подарунок від сусіди-Народу, подарунок, що ми тільки наполовину і тільки по шістьох роках надмірної праці виповнили своїм українським змістом, але самі втримати його і на далі без грошової допомоги цього Сусіди ще не можемо, і тому подарунок у наших руках гине. Він для нас завеликий, затяжкий, передчасний.

Не-ма чого знов засинати в порожній надії, що знову щось нам гарне присниться, що знов нам хтось подарує більше ніж самі сподіваємося, як-то було зпочатком Академії. Такі сні, такі нагоди бувають лише раз і потім не повторюються, не вертаються.

Не потішаймо себе і тим, що припинення прийому в цьому році, це справа тільки збігу випадковостей, і що тому, мовляв, на той рік прийом ще може бути, що все ще якось то вирівняється, якось поправиться, а тому самі нічого не робім, а сподіваймося, бо до цього звиклося, і це і без мороки, і не тяжко.

Такі сподіванки доведуть та вже й почали доводити до того (чому вже є всі ознаки), що нам поки що доброзичливі Сусіди тільки прийому не дали, а вже ми самі серед переляку за свою особисту долю і серед хронічної дезорганізації та національно-громадської недисциплінованости не зліквідуємо, а просто зруйнуємо, розвалимо Академію, і то далеко раніше, ніж то передбачано плянами систематичної ліквідації. А це найгірше з усього злого, що може бути з Академією.

Річ в тому, що всі прийоми, всі семестри навіть всі ріжні факультети Академії повязані лекторським персоналом згори і донизу навскрізь, і не можна відділити, припинити початковий семестр, зредукувати лекторський склад, що на початковім семестрі викладає переважно, щоб від цього не терпіли і то ще й найчуйніше старші семестри, що укінчують або пройшли половину.

А зараз уже де-кілька професорів і доцентів, правда, це одиниці, — але досить необхідних для Академії кваліфікацій з натуральної потреби забезпечити себе і родину перед загрозливим майбутнім, уже на жаль перенеслися в інші чужі краї і до Академії не вернуть. І мають вони виправдання перед своїм сумлін-

ням за таку свою вчасну поспішність, бо українське громадянство із за своєї хроничної безсилости не давало ще доказів своєї організованої, запевнюючої допомоги в критичні останні хвилини. Тому кожен поспішає дбати сам за себе, без огляду на наслідки своїх поступовань для загалу, для Нації.

Не можна замовчати, що і серед студентства знаходяться одиниці, які можуть спокуситися за таких обставин і настроїв проміняти знання зі своєї національної школи на певніший, мовляв, диплом чеських високих шкіл відповідного фаху. Але це в тепер для гуртового принаймні переходу, утруднено. Отже такий стан уже на сьогодні не далі то все гіршатиме. Треба спробувати принаймні локалізувати його поширення. *Можна цього доконати або і поліпшити навіть тільки загальними зусиллями всіх свідомих українців, як поодиноких так і громадянства на всіх українських землях, у всіх закутках, куди тільки дійде хоч якийсь відголос про загибель Української Господарської Академії.*

Треба або стан її направити, повернути до попередніх років, або дати хоч змогу їй спокійно ліквідуватись, без обниження фахової вартости її середніх і молодших річників, до скінчення її останнім теперешнім студентам.

Для цього потрібні спільні зусилля, матеріальна допомога а потім і певна дисциплінуюча суспільно-національна опінія, яка убире у певні спокійніші, зрівноваженніші, рямці повстаючу паніку та запобіжить тим самим цілковитій катастрофі і загладі здобутків української фахової науки.

Направити стан — це випросити прийом на рік 1929. Цей рік 1928 очевидно вже упущений, бо на певну інтенсивність можливих масових заходів з боку українського загалу, можна сподіватися лише згодом, як до його скрізь докотиться ця сумна звістка про Академію, а не зараз.

Як випросити прийом на рік 1929?!

Гадаємо що підсилити ці прохання можна лише виходячи з тих конкретних даних, які маються відносно прийомів минулого року 1927, першого прийому своєкоштных до Академії і прийому цього року 1928, не дозволеного. Року 1927 було понад 100 прохань.

Переборовши всякі досить численні й значні труднощі, до Академії дісталось лише понад 60 слухачів. З них емігрантів тільки 10.

Сього року, вже зараз на початку літа, по скінченні середніх шкіл, і то ще до всяких чуток про припинення прийому, наспіло 76 прохань. Року 1927 в ті часи було їх значно менше.

Є всі підстави думати, що колиб не почали кружляти так рано чулки про припинення прийому, число прохань і цього року що найменше подвоїлося-б.

З цих прохань сього року 75% припадає на Волинь і 25% на Галичину і лише один студент емігрант.

Це показує що число студентів з Західних Українських Земель весь час збільшувалося і вже цього року Академія могла б

мати кадри молодого студентства своєкоштного не менше чисельні ніж самі перші прийоми студентів емігрантів — стипендіятів.

З другого боку, що Західні Українські Землі цілковито усвідомили собі конечну потребу для піднесення свого господарського життя подібного типу високої школи, як Українська Господарська Академія. Тим більше що інженери з Академії — емігранти добути право побуту на тих землях неспроможні. Крім того для наймолодшої української генерації студентства, що укінчило свої українські середні школи, особливо на Волині, Академія є пожаданим ідеалом завершення і високої освіти в своїй рідній школі, де альфою і омегою практичних пристосовань науково-теоретичних здобутків кожної наукової дисципліни є Україна. В кожному підручнику з початку і до кінця головно Україна. Натуральним і втішним було, що молодь Західно Українських Земель це відчула, зрозуміла і пішла протягом останніх двох років до своєї школи на свободну науку.

З припиненням прийомів і ліквідацією Академії, цей нормальний розвиток української особистости в своїй школі від найнижчих до найвищих її ступнів знов перерваний, унеможливлений і молоді доведеться знову задихатись, душитись. Ще й тому приваблива стала Академія для української молоді, що навчання в ній навіть своєкоштных обходиться дешевше ніж у себе дома. А тому Академія приступна і для менш заможних шарів української переважно селянської людности на Західних Землях. Через це все, що Академія задовольнивши потреби еміграційного студентства, як своє перше завдання по думці добродійців її, так щільно і всебічно підійшла до всіх життєвих потреб Західно-Українських Земель, через це ми і звертаємося цим і до поодиноких батьків і до всіх батьківських комітетів українських середніх шкіл (гімназій, реалок і т. д.) з проханням — зібратися і обміркувати дальнішу долю своїх дітей що до високої фахової освіти в своїй рідній школі і цим уже щільніше підійти до долі Української Господарської Академії. Ваші ухвали і постанови та організовані і загоді початі заходи матимуть позитивне значіння для її збереження.

Апелюємо далі до української парламентарної репрезентації з проханням підсилити змагання батьків українських дітей за українську високу фахову школу і поробити свої власні кроки, що під силу представництву з більшими можливостями, ширшими обріями, просторішими, навіть міжнародними форумами. Певні, що Ваші прохання перед відповідними чинниками мали б своє значіння, навіть рішаче. Бо хтож тепер більше зробить і більше зможе — кого більше почують скрізь, вислухають принаймні, як не парламентарну репрезентацію Українського Народу.

Ви переобтяжені інтерпеляціями за середні школи, але інтерпеляції за абсолювента середньої школи потягають неминуче і інтерпеляцію за перший семестр своєї високої школи для нього. Ваші прохання і клопоти за Українську Господарську Академію моглиб привернути їй те, що вона зараз втрачає тут.

Повстає незручність, як політичному представництву Українського Народу на Західних Українських Землях звертатися з проханням до міродайних осіб сусідньої Держави братнього Народу Чеськословенського. Можна до того ж ще й докір дістати, що репрезентація від 7 мільонів українців випрошує у держави, де самих чехів є менш ніж 7 мільонів.

Але у великого гуманіста вселюдської міри, Президента Чеськословенської Республіки проф. Масарика, у державного мужа, що в змаганні за правду на собі переніс найбільше прокляття, зневагу і ненависть свого власного поневоленого Народу, а тепер визволивши його тією самою правдою, тішаться всенароднім найсердечнішим признанням його як Батька Народу, у такого мужа великого і чулого серця, не сором просити і за 40 мільонів, бо знає він і розуміє що до пори до часу не організоване пригноблене хоч і велике число мало собі порадить і за нього треба просити. Велика за те буде його вдячність, як вийде на волю той великий числом народ. Отже не губім надії що наш спільний з ріжних міст апель до Нього ще врятує Українському Народові його скарб на чеській землі. Великий словянин і чоловіколюб ще допоможе Академії вернутись на щасливий давній шлях.

Оскільки ж громадянство і парламентарна репрезентація почувуються дужими здійснити як найскоріше засновання високої української школи типу Української Господарської Академії в Подєбрадах на своїх землях, чи зацікавити інших сусідів по цей бік греблі, то і в таким разі конкретні наслідки Ваших заходів до цього піднесуть ще на де-який час можливості Академії в Подєбрадах.

Ми певні, що почувши наш голос все українське громадянство занепокоїться і безнайменших винятків зареагує на це нещастя в спосіб його власного розуміння стану справи і можливостей, маючи в конечнім підсумкові необхідність дальнішого існування Української Господарської Академії в Подєбрадах.

Оце на наше розуміння було-б завданням головнішим, першочерговим для всього свідомого українського загалу, щоб повернути Академії втрачені нею цього року позиції, що зміряють до її поступової ліквідації.

Ці заходи початі сьогодні ж, дали б наслідки свої з огляду на великі простори і кордони з певністю на новий рік 1929.

Але при всім напруженні і завзятті будьмо тверезі, будьмо готові завжди до гіршого, себ-то до того, що ліквідація таки відбудеться. І вона теж не звільняє нас всіх заходів, які б скерували ту ліквідацію в напрямку найбільш користному для української науки.

При ліквідації можливі такі випадки: а) Ліквідація Академії, як високої школи, але залишення її на далі як сутонаукової інституції, на зразок Українського Наукового Інституту в Берліні, з збереженням і забезпеченням професорського персоналу і б) Ліквідація абсолютна без жадних слідів минулого існування.

Перший випадок зобов'язує в рівній же мірі по перше: визначити ступінь імовірності такої можливості. І в разі гарантій

збереження хоч професорського персоналу, доведеться дбати лише за сучасних недопомоговців Академії, яких зараз на різних семестрах мається 65 чоловік. Їм не даються стипендії і надій жадних на них не подається. Вони переважно емігранти, які спізналися на перші прийоми або тому що десь були закинуті на праці з таборів, або тому, що докінчували матуру в свій час в ріжній мірі неоповннену.

Їм Міністерство абсолютно відмовляє в стипендіях. Вони злиденно перебивалися на відчислення професури переважно та студентства й допомоги Академії з сум загальних. В літі вони заробляли на будівлях (ставбах) і на поденній взагалі. Тепер Академія сама живе в борг, жадної корони не має на це. Професура получатиме цього року значно менше, бо не матиме лекцій на першому семестрі недозволеного прийому цього року. Студентство — стипендіяти поукінчувало на $\frac{3}{4}$ і як інженери — теж виїхало з Подєбрад зовсім. Отже жадних надій на можливість утримувати цих наших колеґ. А більшість з них уже склала першу статницю, себто пройшла пів курсу Академії. І хто бачив їх тутешнє життя, хто спостерігав їх ні з чим незрівняльну жадобу до освіти, що поборює голод і холод, та не помічає свого в більшості фатального виснаження через хронічне протягом одного-двох років недоїдання і разом з тим напружену мізкову працю (чого не було в таборах), хто не може тут не стежити за їх гоном не відстати від других, щасливіших, з ким разом йшлося й офірувалося за Волю Рідного Краю, той не може не проїнятися почуттям свідомости свого найбільшого обовязку допомогти їм з останнього, щоб і вони Академію закінчили. Їм потрібні гроші. Просити їх знову доводиться тільки в українського громадянства, бо більш ніхто не дає.

З другого боку ми свідомі, що на кишені українських батьків лежать українські гімназії, ними утримувані. На їх же в більшості лежать і безконечні місяці українського студента Рідної Школи й ще безліч тих українських, треба, треба й треба.

Не відмовимося від їх лєнти, коли-б вона була в їх силах щей на недопомоговців Академії, але й не збираємося скаржитися на неуважливність до їх тяжкої долі.

З цією бідою ми звертаємося до тих, хто цих недопомоговців бачив, хто їх знає зблизька, хто відчуває їх стан і дійсно невигадані й неперєбільшені не підмальвовані потреби.

Такими будуть їх колеґи старші по Академії, побратими по таборах і визвольній боротьбі. Ними будуть наші інженери, ті що в числі понад 250 чоловік вже скінчили Академію. Одні з них на державних посадах, гарнооплачених, другі — на приватних — ще ліпше сітуовані, а не мало і просто на поденній. Але не залежно від достатків, ми до всіх Вас звертаємося з найгорячішим закликом відгукнутися на наше спільне, величезне нещастя. Допомогти вратувати Академію, або хоч дати змогу не роспорошитися знову тим, що прийшли до неї не з своєї вини пізніше нас і стипендій не застали. Нехай це нещастя наше спільне згуртує Вас щільніше ніж то є зараз з Вами по ріжних краях, нехай зробить Вас чулими й готовими до крайніх офір. Через спілки інженерів,

а де немає то й самостійно без них обкладіть себе добровільно, без жадного стороннього примусу, подоходно-прогресивним податком. Навіть один-два відсотки від Вашого заробітку дадуть таку сяку змогу нашим недопомоговцям покінчити студії в Академії й досягнути властивого ж і їм стремління, що змушує їх стільки за нього терпіти — інженера Української Господарської Академії. Покажіть що і в Академії, будучи студентами спромогалися на 2% сталий постійний придатак зі стипендії не лише за допомогою Громад, чи відповідних органів Академії. Зрозумійте, що на цю ціль можемо просити тільки у Вас, а не в українського громадянства, і так без міри переобтяженого різними податками — жертвами. Даймо й ми докази своєї громадськості. Покажім, що нас варто було вчити й стипендії нам давати.

Цесус має ширший доступ до офірного українського суспільства у всіх землях, але він мав і має завжди недопомогців українських-студентів всіх неукраїнських шкіл, а такого українського студентства більше, ніж студентства в українських школах. Тому у Цесуса більше і недопомоговців. Отже це справа інженерів Академії в першу чергу. Забезпечення Вами недопомоговців на час до закінчення забезпечує Академії кадри студентства на ці 4 роки її завмірання, а тим самим і кадри професорів на цей же час.

Друге що необхідне для плянної повільної ліквідації в спокійніших обставинах і формах, це потреба приїхати на студії всіх свовкоштних студентів прийому року 1927.

Їм нема чого спроневіряться та шукати інших шкіл з певнішим майбутнім, але не своїх. На їхнім навчанні досьогоднішні зміни не відібуються. Їхній приїзд теж морально підсилюватиме професуру й спонукатиме довести цей прийом до кінця. Та і фактично-матеріально через цей річник забезпечується в межах навіть ліквідаційного пляну спокійніше продовження наукової праці професорів, аж до часу закінчення Академії останнім студентам прийому року 1927. Отже до Академії! На студії, товариші!

Нарешті, коли зясується, що немає жадної ради і за 4 роки Академія мусить остаточно зникнути — будьмо готові й до цього — то треба уже сьогодні думати про збереження і відповідне забезпечення найважливішого в Академії — це кадру професури — лекторський персонал.

Багато зусиль потрачено на те, щоб зібрати їх до одного наукового осередку. Багато вони й самі віддали Академії й студентству. Значно підвишили за цей час свої наукові кваліфікації завдяки вільному доступові до перводжерел новіших наукових здобутків європейського й заокеанського світу. Науковими зїздами своїми і других народів зарепрезентували українську науку перед цілим світом, набули стажу адміністративно-наукового. І тепер не дорожити цілістю й згуртованністю цих кадрів, роспорозити їх поодинокі, може з часом і на вигідніше становище, але в більшості злиденне, в якому неминуче запливатимуть мулом відсталості й набуті глибокоцінні знання, допустити до всього цього було-б зовсім нечуванним, непростимим національним марнотратством. Але це знес приводить до кінечної необхідності україн-

ському громадянству, батькам українських середньошкільників, парламентарній репрезентації ґрунтовно й невідкладно зупинитися на давно вже навіть перезрілім питанні української фахової господарської школи на українських землях на засоби українського громадянства, чи якої держави по цей бік рижського кордону.

Оце ті думки, може як покаже дійсність, досить наївні або хаотичні, які ми з великого горя, що на нас тут упало, й зі свідомости і своєї відповідальности за загальне нещастя поспішаємо подати як свій апелль до всіх свідомих українців по всіх усядах сущих.

Мета його: сказати про те, що сталося і як сталася та що ще може бути далі. І цим самим заставити кожного без винятку зупинитися думкою над такою болючо-тяжкою несподіванкою для більшости українців, що знали або чули хоч що небудь про Українську Господарську Академію, як її ліквідація. І далі мали ми на думці: просити зареаґувати на це як хто здужає, поділитися цією сумною вісткою з другим, а потім у двох з третім, гуртом піти до четвертого і спільно ратувати.

Ми подали і ті початкові шляхи, які на нашу думку привели-б справу до ліпшого. Але може зблизька, з середини нам не все видно, що можна бачити й знати здалеку. А крім того не слід забувати, що сама Академія, як установа, що не у себе дома, обмежена часто в своїх можливостях міркуваннями тактовности, обережности, чи хоч заховання в межах принаймні гостинности, щоб чим небудь не погіршити справи і тому часто не береться останніх можливих заходів.

І тут треба передбачати її мовчазну згоду на допомогу, зрозуміння та доповнення її заходів з боку вільнішого в своїх постанованнях українського громадянства.

Їй скорше було б ще під силу зясувати самий хід і кінцевий стан ліквідації, але повернення до того, що було, для неї ледви чи можливе. Це справа зусиль, що мусять іти з по-за неї, від громадянства.

Вважаємо до цього ж, що коли можна скажитися до цілого світу на шкоди і збитки від стихійних нещасть, повіней, землетрусів і просити допомоги, то ліквідацію Академії прирівнюємо без перебільшень до подібних ж нещасть і находимо необхідним просити на неї аж доки не будемо потребувати просити вже ні нащо.

Не збираємося зараз допитуватися чому це нещастя на нас спало. Може тому що Академії ніде більше у сусідів не має, а по сусідському треба добре жити, а може своя скрута і злидні відбирають те що нам раніше могли відступити. У всякому разі не допитуємось лише просимо, бо на допитування може бути і дуже коротка відповідь.

Звертаємось і до Вас молодші товаришки і товариші середньошкільники, що думками і серцем линете до своєї Високої Школи — коли не почують Ваші Батьки наших закликів і прохань за Вас додайте і Ви свої горячіші, переконуючіші прохання за свою

рідну національну фахову школу, за Українську Господарську Академію. І Ви наступного року 1929 зможете продовжувати свою високу освіту у своїй школі.

Не можемо тут рівнобіжно піднімати більш тяжке, менш реальне, але всеж не неможливе питання про удержання власними коштами українського громадянства своєї високої технічно-господарської школи. Але коли під силу вже тепер сяк-так утримувати своїми коштами гімназії, навіть придбавати помешкання під них, коли можливо утримувати своїх дітей на високих школах державних, коли можливо вже думати про значну допомогу капіталом українців з Канади своєму старому краю, коли вже не викликають принаймні безнадійно-скептичної усмішки заклики до народу про корисніше вижиткування тих мільярдів, що йдуть на тютюн, горілку, — пропій, коли можна вже взивати до селянина, щоб на процеси «за образу гонору», невитрачався, не виснажувався, то чогож не кликати до жертв на свою приватну фахову високу школу, що всім цим лихам може найскоріше і найліпше зарадити. Вона ж далеко, значно менше потрібує гроша ніж ото марнується, а користь з неї народньо-господарча, як обчислити, безмежна.

І до часу доки вона прилюдно зможе встояти дома, вона моглаб зоставатися на старім місці Української Господарської Академії.

Гадаємо, що підняти тривогу з приводу цієї сумної вістки не мусить забути жадна українська студенська організація, а особливо те студентство, що об'єднано в Цесусі. Кожен український студент, що є членом Цесуса і свідомий всієї ваги його діяльності на форумі міжнароднім, що свідомий вартости самого факту існування Української Студенської Централі, відчує і зрозуміє по аналогії з цим і потребу збереження, удержання надалі і єдиної поки що в своїм роді української високої школи — Академії в Подєбрадах. І в цей час, в початку нового шкільного року, час відновлення громадського товариського життя, час зборів, сходів, нарад, віч — відповідні інтерпеляції, жалі, прохання, в доступній пресі своїй і чужинній, щоденній і місячній у вигляді повніших статей, коротких заміток і т. д. зробили б певний відгемін, насторожили-б скрізь українців, можливо і чужинців прихильніших, та улекшили-б, обнадіяли б останній апель за збереження Академії, звернений до її сьогоднішніх добродійців.

Сподіваємося що і студентство на рідних землях хоч і інших фахів, але як студентство, що найбезпосередніше, найболячіше відчуває брак своєї школи, найде відповідні своїм спроможностям можливості подати і свій голос у цій справі. Важитиме він не мало в цій скрутній ситуації.

Зрештою ми звертаємося до всіх тих поодиноких, але численних осіб, що мали нагоду оглядати Академію і весь її науковий доробок за короткий час. Це в більшості високі достойники Української Нації, нотаблі Українського Народу, українські посланці, сенатори, учені, академики, професори, громадські, політичні діячі, панотці, провідники нації, люди що були свідками далеко

глухіших безнадійних часів, які були вражені, приголомшені, як багато признавалося з них, тією величезною цінною національною роботою, що переведена Академією. Від Вас, з Ваших інформацій в пресі і на словах довідалося про Академію Українське громадянство в краю і поза ним. Воно в масі своїй на своїй землі ближче до Вас. Ви бачили — воно Вам вірить. Ви мужі його широкого довірря. Ви його совість.

Взиваємо до Вас з тривогою. Все те що Ви бачили, чим тишилися, на що надіялись, сьогодні є засуджене на загибелю. Тому всьому винесений вирок смерті.

Від Вас і всіх поодиначо залежить те ще врятувати. За Вами люди. За Вами Край. За Вами і слово поради та порятунку. За Вами ініціатива і перший найскоріший почин.

Ще є одна причина, чому кричимо до всіх:

В більшості і кадри студентства і професури склалися й складаються зараз з емігрантів, але нікого не знайдеться, і ще й не знайшлося, хто б заперечував її всенациональне українське значіння, хто-б недоцінював її в просторі і в часі та однобоко важив її собі. На жаль тут відповідні чинники висувають тепер як один з моментів, що викликає у них рішення до ліквідації, це той, що Академія заложена для емігрантів. Їх уже нема. Вони повивчувалися. На 76 душ нового прийому лише один емігрант, а тому і кінець. І емігранти студенти та інженери, підходячи до справи тільки зі свого емігрантського, більш нічим незацікавленого і ні до чого незобов'язаного відчуття й вузького розуміння значіння Академії, могли-б собі мовчки кінчати і десь поодиначо зникати. Але на доказ ширшого розуміння нами всієї ваги біжучої хвилі й відповідальності за неї в майбутнім та й зараз перед цілою Нацією, ми не робимо з Академії ні привілею собі лише на інженирати ні замовчуємо загибелі національної установи, з такими труднощами для суспільних зусиль здобутої. Ми виносимо до привселюдности цю подію, кличемо всіх зробити хто що може. Ми самі, сама Академія, яка вона не була, чи не здавалася кому раніш думкою, могучою, тепер безсила собі поради. Вона потрібує великої, загальної допомоги всіх, багатьох.

Щоб потім не стягати нам на себе докорів, що зі своїми радощами й горем крилися, ховалися, нікому не скаржилися, не хвалилися, нікого не просили, ні до кого не зверталися і тим до загибелі довели. Тому ми й кличемо і у всіх признаємся. Можна гудити нас, що викриваємо свою неміч і горе для всіх так відверто, неприховано, що всі вороги аж нестямляться та затанцюють на радощах від того, що українцям так зле сталося.

Не про ворогів нам зараз ходить. Уже гірше і вони не зроблять. Тільки не станьмо далі самі собі ворогами. Тепер же нам на тих залежить, що хотіли б, могли, мусіли-б нам допомогти — своїх і чужих, але приятелів. До їх і звернене наше відверте шире слово і апеляція. Їхня вчасна допомога, на ґрунті певного розуміння всієї небезпеки стану може ще врятувати Академію і тоді на марно підуть всі передчасні радощі й втіха недругів наших.

Отже починаймо. А як і гуртом нічого не зробимо, як і разом не подужаємо ані трохи, то будемо хоч знати собі ціну й не-нарікатимемо нінакого, не жалітимемось, що нам ще далі не допомогли сусіди.

Не допустимо до цього, не дождім. Зупинімось зтривожмось, зтурбуємось. А найголовніше не піддаваймось тим всевладним над нами паралізуючим, сковуючим, обезвладнюючим настроям апатії, байдужости, беспорядної резигнації, безвольности й отупіння ніби в тих, що вже на страту їх ведуть. Не мирімось, не підпорядковуймось так німо-мовчазно, без відруху всім присудам, що на нас так безжалісно й рясно падають з часів нашої головної поразки. А ну-ж поворухнімось, напружмось, подумаймо й порадьмо собі. І спішим на допомогу Академії негайно!

Академія гине!!!

Академічна Громада

та

*Громада Студентів при Укр. Госп. Академії
в Подєбрадах.*

Др. Епіфаній Камінський.

Нововідкрита вільна школа політичних наук у Празі.

Поразка Франції року 1871 Німеччиною спонукала Еміля Бутьмі до засновання Вільної Школи Політичних Наук (*École libre des sciences politiques*) в Парижі, яка в шкільному році 1928—29 вступає в п'ятидесяті вісімдесяті річчя свого існування. Паризька Політична Школа має свою велику традицію, стала вже школою світового імени та значіння. Так само поразка Німеччини Антантою у світовій війні заставила німецьких політиків заснувати політичну школу для виховання кращих політично-фахових сил молодій німецькій генерації. Німецька політична школа повстала в Берліні року 1920 під назвою «*Deutsche Hochschule für Politik*». Та цією школою німецька політична суспільність не обмежилася. Року 1922 в Берліні повсталася друга політична школа під іншою назвою та іншими завданнями: «*Hochschule für Nationale Politik*». Перша є школою державною, з демократично-республіканськими тенденціями вихови, друга є школа вільна зі старими національно-монархістичними політичними традиціями. До першої вступ чужинцям необмежений, до другої можуть вступити лише ті, які згоджуються з монархістично-національною традицією та є прихильниками Німеччини.

В інших умовах повсталася Вільна школа політичних наук (*Svobodná škola politických nauk*) в Празі. Чехословаччина не програла війни а навпаки виграла. Здавалося би, що нема потреби спеціально виховувати політично-фахові кадри, тим

більше, що в Чехословаччині чимало інтелігенції а навіть балакають про її надпродукцію. Та чехи точно виконують гасло свого першого президента: «малий нарід кількістю має бути великий духом». Чехи не задовольняються фаховими працівниками в різних галузях, вони хотять мати і фахово приготовлених політичних провідників. Політичне становище Чехословаччини, господарське, а зокрема стратегічне в центрі Європи примущує до того, щоби малий чехословацький нарід мав добрі кадри політичних керовників, які могли би боротися за удержання своєї самостійності більше словами ніж зброєю тоді, коли Чехословаччина в час війни не буде могла поставити мільйонів армій на фронтах. Такий напрямок цілком оправданий як для політики внутрішньої так і зовнішньої. Світова війна показала, що без сильних інтелектуально і морально вихованих політиків гинуть цілі армії. Банкрот політичних провідників є банкрутом також армій (Московщина, Австрія). Демагогічні «авторитети» дуже швидко розшифровуються масами і гинуть, роблячи велике зло своїй державі та нації. Користь для нації можуть принести тільки інтелектуально та морально високі політичні авторитети, люди які мають політичне знання, виховання та є патріотами нації а не демагогами.

Про організацію політичної школи в Празі вже давно мріяли чеські патріоти, зокрема покійний проф. Др. Грубер. У врешті мрія стала дійсністю. Четвертого квітня цього року велика зала старої радниці міста Праги була переповнена чеською публікою та чужинцями. Міністр Шкільництва та Освіти Др. Годжа відчинив урядово школу та прочитав перший вступний виклад про її значіння. Від цього дня Празька політична школа стала фактично існувати. Протягом квітня та червня професори цієї школи прочитали ряд вступних лекцій. На чолі школи є кураторіум а керує школою директор.

Принцип організації вищезазначених чотирьох шкіл в де чому відмінний. Звичайно, найкраще зорганізована з них найстарша Парижська школа. Її відмінність від Берлінських та Празької залежить перш усього в більшій спеціалізації, кількості педагогічних сил, бібліотеки та інше. Парижська вільна школа політичних наук є поділена на п'ять чи власне на шість відділів: I. відділ дипломатичний (Section diplomatique), на якому виховують до карери дипломатично-консульрної; II. відділ адміністративний (Section administrative) приготує на вищі адміністративні державні посади: державна рада, центральна адміністрація, департаменти, губернатори і подібне; III. відділ економічний і фінансовий (Section économique et financière), який фактично розділюється на два відділи: а) фінанси публічні і б) фінанси приватні; IV. відділ економічний і соціальний (Section économique et sociale) та V. відділ загальний (Section générale) приготує до політичної карери. Так великої спеціалізації не мають обидві школи Берлінські, як також і Празька, хоч послідня розділена на два відділи: I. відділ загальний (Oddělení obecné), і II. відділ журналістичний (Oddělení novinářské).

Доба студій на всіх школах триває два роки. Парижська і Берлінські мають систем семестріяльний, хоч на Парижській деякі предмети викладаються в триместрах. Пражська поділена на триместри. Кожний триместр триватиме три місяці. Початок шкільного року з першого жовтня, кінець 30. червня. Запис почнеться 25-го вересня і триватиме до 5-го жовтня в канцелярії школи Praha III, Letenská ul. 5. Telefon 445-13. Після цього терміну ніхто не буде прийнятий до школи, очевидно, ізза великого навалу слухачів.

Виклади відбуватимуться по полудні, між 2—5 годинами. Слухачі будуть *звичайні* і *госпітанти*. Звичайним слухачом може бути особа, яка має не менше 18 років та має середню освіту. Але допускається і виїмка — особи старші 25 років, які мають загальну освіту та здібність студій на політичній школі, як фахові організатори, урядовці, літературні працівники й інші можуть бути прийняті до школи за звичайних слухачів і без матури.

Шкільна такса за триместер виносить 100 кч. та 20 кч. за часопис школи, який мусить передплатити кожний послухач.

В часописі будуть порушуватися та дебатоватися політичні питання, звязані з викладами на політичній школі. Виклади будуть *обовязкові*, які слухач повинен записати і повинен на них ходити. Учащення на обовязкові виклади буде контролюватися репрезентаційною карткою. Далі виклади *добровільні*, які можна не записувати як також і не ходити на них. Хто виходить дві третини обовязкових викладів у триместрі, тому зараховується триместр та видається фреквентаційне посвідчення за триместр. По кожному триместрі можна здавати з прослуханих предметів колоквиї, хоч це не сбовязково. По двох роках слухач дістане абсолюторію. Справа дипломних іспитів та диплому ще остаточно не вирішена.

Педагогічні сили на Пражській політичній школі першорядні. Такі імена як проф. Др. В. Дворський, директор школи та декан Високої Торговельної Школи, проф. Др. Бакса, сенатор, проф. Др. Ю. Мацек посол до парламента, проф. Др. К. Воревка, проф. Др. К. Вайнер, проф. Др. Е. Сметанка, доц. Др. Е. Халупний, доц. Др. А. Баш, полковник Генштабу Сільвестр, полковник Др. Чермак, Др. Гавнер, колишній редактор «Трибуни», Др. Бахер, редактор «Богемії», Д. Борський, редактор «Народньої Політики», п. Пеніжек, редактор «Народніх Листів», Др. Славик і інші, є великими інтелектуально політичними авторитетами і цілком заручують солідність викладів. Дуже гарна сторінка Пражської політичної школи є ще та, що педагогічні сили не належать до одного якогось політичного угруповання, як це є, скажемо, на берлінській «Hochschule für Nationale Politik», а різних напрямків, що дає більшу різноманітність у політичних поглядах, так дуже потрібну для політично-теоретичної підготовки.

На пражській політичній школі в першому осінньому триместрові року 1928 заступлені поки що, слідуєчі науково-політичні дисципліни: філософія, право та наука про конституцію, політична економія та народньо-господарська політика, соціоло-

гія, соціяльна політика, закордонна політика, історія, політична географія, військова наука, журналістика та інше.

Є бажання керуючих органів школи, щоби в кожному триместрові викладалися такі політичні питання, які є актуальними.

Брак місця не дозволяє обговорити питання про підготовку політичних фахових кадрів серед української еміграції, які були б спроможні для дальшої боротьби за Суверенну, Соборну Українську Державу, за цілковите визволення Української Нації.

Питання про фахово-політичне та фахово-військове виховання є зараз найактуальнішим серед молодших емігрантів по скінченню високих шкіл на еміграції. Приготовити пару десятків стратегів та політичних керівників було би найліпшим здобутком в цей час на еміграції для будуччини та принесло б велику користь національну. Жалію, що над цим питанням не задумалися до цього часу відповідні чинники та й самі заінтересовані молодші емігранти. Ніде правди діти, що головною причиною нашої поразки, хоч тимчасової, був цілковитий брак високо-кваліфікованих політичних та військових керівників, які змігли б та могли б керувати так складним апаратом, яким є держава та ще в час боротьби, коли треба бути не тільки добрим керівником але ще кращим організатором. Празька політична школа відчинена не тільки для чеських патріотів, які готуються боронити свою самостійність, але й для українців, які ще мусять за неї боротися та її здобути. Використаймо ж нагоду, якої в будуччині не будемо мати, бо в праці єдине наше спасіння.

С. І. Бочковський.

«Пан-Европа та Союз Народів».

Кожна нова ідея, зокрема, оскільки вона суперечить традиційному способу думання, — передовсім поборюється. І доперва потім починає розповсюджуватися. Це добре спостеріг покойний французський соціолог Г. Тард і навіть надав цьому явищу характер соціологічних законів, а саме — опозиції та імітації.

Паневропеїзм, як повеснна спроба нової політичної ідеології, занадто суперечить старим довоєнним традиціям європейського думання. Не диво тому, що паневропейська думка мусять пройти досить гострою фазою опозиції супроти себе, щоб потім досягнути стадії загального наслідування.

Річ очевидна, паневропеїзм не уявляє з себе якоїсь безгрішної теорії. Це лише спроба нової політичної орієнтації для Європи, як самостійного континенту на тлі тяжкої після-воєнної кризи і, головню, господарського її занепаду. Кожна спроба, а тим більше перша — мусять мати свої помилки і прогалини. Має також їх чимало проект Пан-Європи. На-жаль, противники паневропеїзму, здебільшого вороги цієї політичної концепції взагалі, вишуковують і добачують її хиби там, де властиво їх немає і по духу паневропейської ідеології навіть не може бути.

Як приклад можна навести критику відношення Пан-Європи до Союзу Народів, що зокрема закидується з боку неприхильників Пан-Європи й в чім вони добачають великий гріх паневропейського руху супроти міжнароднього пацифізму, представником якого є женецька Ліга Націй.

На їх думку, відношення Пан-Європи до Союзу Народів є, якщо не явно вороже, то в кожному разі дуже неприхильне. Ми побачимо далі, що цей закид є зовсім безпідставний. Відношення Пан-Європи до Ліги Націй в дійсно-

сти є лише *річово-критичне*. Головний провідник паневропейського руху прилюдно заявив, що які-будь ворожий напад чи замах на Союз Народів був-би злочином супроти сучасного всесвітнього пацифізму.

Розуміючи вагу докорів проти Пан-Європи, граф Куденгове-Калерджи присвятив чимало уваги належному з'ясуванню цього небезпечного закиду і виявив при цьому багато доброї волі в напрямі усунення небажаного, а зрештою-цілком зайвого непорозуміння, щоб не сказати, — конфлікту — між Пан-Європою та Лігою Націй.

Вже у своїй першій праці — «Пан-Європа» — батько пан-європейського руху — Куденгове-Калерджи — присвячує Союзу Народів окремий розділ: по змісту дійсно критичний, але по суті зовсім не ворожий.

Він закидує женецькій Лізі Націй передовсім *анорганічність структури*, максималізм завдань й тому фактичну безсилість. Автор гадає, що шляхом *регіональних* об'єднань легше й доцільніше можна досягнути основних завдань Союзу Народів. Пан-Європа й є власне спробою такого регіонально-континентального об'єднання. Тому вона не може бути проти Союзу Народів, а тільки бажати його доцільнішої реформи.

Пригадаймо, що Пан-Європа вийшла у 1923 р., коли весь світ ще був під безпосереднім впливом світової війни й мілітаризм все ще тріумфував над пацифізмом. Під той час Союз Народів політично був дійсно безсильний й мало хто вірив в його майбутність. Критика його політичної пасивності не була тому зовсім безпідставною.

Але відношення Пан-Європи до Ліги Націй з'ясується згодом докладніше й все у напрямі як найбільшої доброзичливості у згоді з безсумнівним фактом, що ці дві установи природно доповнюються.

В літку 1925 року він вислав до секретаріату Союзу Народів спеціальний меморандум, що потім був оголошений друком на сторінках офіційного органу Пан-Європи: «Всесвітня організація Пан-Європа», де взаємовідношення між женецькою і віденською централами з'ясовуються таким чином:

«Пан-Європа є неминучою передумовиною континентальної реформи Союзу Народів; але ця реформа не є неминучою передумовиною Пан-Європи. Пан-Європа може бути витворена також на підставі теперішньої конституції Союзу Народів, як регіональний блок після вступу Німеччини до Союзу Народів. В інтересі Пан-Європи, Союзу Народів та миру об'єднання Європи мало б відбутися на ґрунті Союзу Народів.

З цих слів видно, що по суті відношення паневропейського руху до Ліги Націй є цілком позитивне і прихильне. Зрештою, у цьому можна перекоонатися, ознайомившись з паневропейською літературою і пресою, де це відношення не раз підкреслюється.

Вже в першому річнику офіційного органу — «Пан-Європа» знаходимо спеціальну статтю: «Пан-Європа і Союз Народів», в якій автор паневропейської ідеї рішуче висловився проти витворення якоїсь ворожнечі між Пан-Європою і Союзом Народів. На міжнародньому мировому конгресі у Берліні (в жовтні 1924 року) — він прилюдно казав з цього приводу:

«Витворювати штучні конфлікти між Пан-Європою та Союзом Народів було-б злочином супроти пацифізму та запереченням їх основних думок. Бо Пан-Європа і Союз Народів так само мало суперечать одна одному, як Пан-Америка і Союз Народів, що оба служать миру і скорше чи пізніше зустрінуться у співробітництві».

Можна ще навести одне місце з журналу «Пан-Європа» (жовтень, 1924), яке рішуче заперечує вороже відношення цього нового руху супроти Ліги Націй.

Автор звертає тут увагу на фактичне існування вже Союзу Народів і додає в цім його великий плюс перед всіма іншими організаціями, що перебувають у стані проєкту і не мають, отже, реального існування.

«Тому, — каже він, — кожний пацифіст мусить підтримувати слабкий, кволий та ембріональний Союз Народів; він може його *критикувати*, але жадним робом не *поборювати* його; може прямувати до його *перетворення*, але жадним робом — не до його *знищення*».

Отже, з цих заяв видно, що Пан-Європа не є і не хоче бути ворогом Ліги Націй. Але річеву критику її припускає та переводить. Саме ця критика в очах де-яких протавників Пан-Європи і є приводом до вище-згаданих закидів і докорів на адресу Пан-Європи.

Дійсно, з Паневропейського становища було визнано помилковою і навіть шкідливою поведінку Союзу Народів при вирішенні таких палких і гострих питань, як *віленське, східньо-галицьке, горішнь-шлезьке* то-що. З цього приводу, Куденгове не без слушності міг зробити закид женевській централі народів, що вона є «занадто обтяжена спадщиною війни» та є, слабою, нескоординованою і непевною.»

Ідеолог Пан-Європи добачає причину цього в тім, що «Союз Народів хоче бути *есім...*» і тому «властиво є *нічим...*» Порівнюючи, наприклад, Лігу Націй з Малою Антантою, він гадає, що реальне політичне значіння цієї останньої є більше, ніж першої.

Це, хіба, найгострійша критика на адресу Союзу Народів з боку Пан-Європи. Об'єктивно, треба признати, що вона не є безпідставна і в кожному разі не є продиктована ворожнечою до Ліги Націй. Пригадаємо собі, що у перших роках свого існування Союз Народів був, дійсно, дуже кволою і політично мало впливовою установою. Над ним, справді, ще занадто тяжив мілітарний дух війни. Фактично всі важні і спірні політичні питання вирішувалися в дусі побідної Антанти та Радою великодержав. Доперва в міру того, як занепадав післявоєнний мілітаризм і кріпла міць міжнароднього пацифізму, Ліга Націй набуває спроквола сили та політичного впливу. Спроба «*женевського протоколу*» і, головно, реально-здійснене *Льокарно*,— зробило з неї впливового та активного чинника міжнародньої політики. Сьогодні з боку Пан-Європи не було-б вже підстав для такої, у свій час зрозумілої гострої критики.

Не має отже, підстав дошукуватися ворожнечі і суперечности між Пан-Європою і Союзом Народів. Мета і методи їх праці однакові: *пацифічні*. Пан-Європа є спробою у меншому масштабі і частинно вирішити те, що Ліга Націй хоче перевести в цілому та *всесвітньому* мірилі. Пан-Європа і Союз Народів по суті, *доповнюється* і *зовсім не виключається* у своїй політичній діяльності. Паневропейський рух промощує шлях для здійснення головних завдань Союзу Народів. Союз Народів не має причин поборювати паневропейзм, що своєрідно хоче здійснювати ідеали міжнароднього пацифізму.

Інж. Пазло Зоц.

До славянського академічного аграрного семінара у В. Опатовицях на Мораві.

Процес національної диференціяції, що набув особливого розмаху після світової війни, далеко ще не спинився, навпаки в значно сильніший мірі розвивається далі. Нова мапа Європи, що ніби мала являтися в дусі Вільсонових пактів виразником справедливости та задоволення оправнених домагань поневолених народів з правом кожного народу на самостійне існування, в дійсности не є нічим іншим, як брутальною насмішкою над цим святим правом і лише іграшкою у вправлених руках побідників — Англії та Франції, які стараються для забезпечення своєї позиції здискредитувати та скомплікувати кожний новий прояв національних змагань. Одначе жадними штучними комплікаціями процесу національної диференціяції заглушити не можна, а тому він ще з більшою невпинністю росте далі стараючись розмотати в супереч всім змаганням сьгоднішніх фаворитів часу заплутаний ними клубок політичних маніпуляцій. Розмотуючи цей клубок помічаємо, що не тільки окремі нації поплутані у йому наперекір їхнім істотним інтересам, а навіть цілі раси позв'язувані так, щоб ще довго не могли випростатись і скинути з себе опіку переможців світової війни.

Поминаючи решту народів наражаємося в першу чергу на Славянство, яке цілою низкою різних моментів цілком свідомо удержується на підрядній висоті в інтересах політичних і економічних аспірацій романсько-англо-германських народів, що хочять придбати Славянство за нову для себе *кольонію*. Славянство це починає розуміти, а тому, не дивлячись на всі утворені штучні комплікації та державно-кон'юктуральні аспірації, шукає нових шляхів та методів до майбутнього процесу інтегрального. Розуміючи важність справи та зважаючи на заплутані, а здебільшого навіть ворожі

відносини міждержавні, поодинокі славянські народи приходять до пересвідчення, що лише шляхом утворення конкретної бази, взаємного пізнання та моральної підготовки до взаємоповаги та респектування можна дійти до уникнення конфліктів і досягнення консолідації. Іншими словами — Славяне починають розуміти, що потрібно доброї волі для усунення взаємної ворожнечі, яка стоїть на перешкоді до здобуття відповідного місця між іншими народами. Цю добру волю потрібно виховувати і то скрізь, де тільки трапляється можливість, а особливо на ґрунті академічному. Стоючи на цій позиції, ми — українці маємо стежити за кожною такою спробою і ознайомлювати наших славянських братів з українською визвольною боротьбою та висвітлювати, що Україна в майбутньому має бути якраз регулюючим фактором у житті цілого Славянства.

Одним із таких проявів був аграрний славянський академічний семінар, що відбувся у с. Вел. Опатовиці на Мораві в днях 9 — 22. липня ц. року. Цей семінар був заініційований союзом чеських аграрних академіків, і треба признати, що завдяки добрій підготовці та допомозі визначних політиків і великій участі представників інших славянських народів мав надзвичайно солідний і в першій мірі чисто славянський характер. Протектором семінара був відомий чеський політик мін. Др. М. Годжа, виклади та провід перебрали на себе поважні наукові та політичні сили чеські, словенські, югословенські та інші.

Участь у семінарі брали представники майже всіх славянських народів, бракували лише Болгари та Білорусини. Загальне число сталих учасників не рахуючи викладачів значно превищувало 30. Програм семінару розрахований на 14 днів, був управлений так, щоб була повна можливість розібрати та всестороннє проаналізувати всі головні моменти, що стосувались порушеного питання, з другого боку добре випрацьовані реферати додавали охоти до участі в дискусіях, щож знова сприяло доповненню та унормуванню поодиноких життєвих питань в залежності від різноманітності модифікацій в різних славянських країнах.

Після зоохочуючої промови п. проф. Вензеля, що відкрив семінар та різних офіційних прояв і привітань, почалися нормальні щоденні реферати та дискусії. З рефератами виступали п.п.: посол Др. Штепанек («Новий ЧСЛ. чоловік та горожанин»), проф. Др. Заваділ («Ідеологія конструктивізму»), проф. Др. Чек («на теми народнього мистецтва та етнографії»), проф. Др. Халупний та проф. Сметана (соціологія села), мін. Др. Крофта (проблеми заграничної політики Ч.С.Р.), мін. Нечірж (Про заграничну аграрну політику), проф. Седлачек (значіння родини для демократії), рада Матула (народне виховання), проф. Радль (церква взагалі та католицизм зокрема), проф. Вебер (Любляна) (ідеологія клясового аграрізму) і цілий ряд інших.

Як бачимо репертуар викладів охоплював головним чином питання соціально-політичні та ідеологічні. Предметом цих викладів переважно були селянські бази окремих славянських народів; корреферати та дискусії, що велись у формі приятельської розмови, доповнювали окремі точки, вносячи до їх різноманітні фольклористичні особливості.

В перервах між рефератами та дискусіями відбувалось справжнє життя або під однією стріхою, або у спільних забавах та прогуляках (Моравський Крас, Унеражець, Євічко та інші ближчі околиці).

Прекрасна місцевість та гарна погода сприяла особливій спайці учасників, яка залишиться у споминах і після закінчення семінара і перенесеться так чи инакше у далекі закутини славянських країн, несучи з собою зародок іншого погляду та відношення до других славянських братів.

Якесь особливо добре відношення було при закінченню семінара а тому можна ствердити, що мета його, яка полягала у спільному запізнанню учасників з різних славянських країн і ознайомленню бодай із головними проявами духового життя та погреб їхніх народів, а особливо селянства, рівнож вироблення власного об'єктивного погляду з відповідним психологічним зрозумінням необхідності доброї волі у вирішенні славянського питання — цілком досягнена.

До характеристики умов селянського господарювання на Радянській Україні.

На цю тему помістив автор свою статтю в скороченому розмірі в «Розбудові Нації».

Редакція.

В характері землеволодіння на Радянській Україні зайшли кардинальні зміни. Поміщицьке землеволодіння зникло остаточно. Вся сливе земля опинилась в руках селянства. По даних проф. Огановського картина ця представляється так:*)

К о м у	З е м л я н а л е ж а л а	
	До революції 1905 р.	Після револ. 1919 .
селянам	65,4 %	96,0 %
колективам	—	0,8 %
приватних, казенних і інших..	34,6 %	—
радгоспів та гром. уст.....	—	3,2 %

Цікаво буде приглянутись до того, як же розподіляється ця земля серед селянства та в яких умовах приходиться господарити на ній українським хліборобам. Свою замітку базуватимем виключно на даних, зібраних нами з радянської літератури та за статистичними даними ЦСУ і тільки для порівнянь користуватимемось даними з інших джерел.

Перше що вражає в с-г. України — це величезна кількість поодиноких господарств, число яких має тенденцію зростати і далі.

В р. 1925 їх було	4.963.296 *)
„ „ 1926 „ „	5.063.106 **)
„ „ 1927 „ „	5.110.388 ***)

По степені забезпеченості посівною площею господарства ці поділяються так:

Категорії господарств 1926 р. †)	Абсол. ч-о	у % %
Без посіву та з засівом до		
9,09 дес	217.476	4,3 %
від 0,1 до 1 дес	466.539	9,2 %
„ 1,01 „ 2 „	1.030.892	20,4 %
„ 2,01 „ 3 „	1.038.715	20,5 %
„ 3,01 „ 4 „	728.408	14,3 %
„ 4,01 „ 6 „	781.536	15,4 %
„ 6,01 „ 9 „	457.999	9,0 %
„ 9,01 „ 15 „	260.915	5,3 %
„ 15,01 „ і більше.....	80.626	1,6 %

В 1905 р. картина ця випадала троше инакше. Селянські двори:

з забезпеченістю до 5 дес. складали.....	44,2 % ††)
„ 5—10 дес. „	39,4 %
„ поверх 10 д., „	16,4 %

Не маючи змоги порівняти точно ці дані з огляду на різницю в ґрунті-ровках, ми все ж таки можемо зробити висновок про надзвичайне здрібнення

*) «Очерки по Економ. Геогр.» ст. 81.

**) Підсумки весняного обслідування с. г. України в 1925 р.

***) Предварительные итоги выборочного обследования с-х. Украины в 1927 г.

†) Підсумк. весняного обслідування с. г. України в 1926 р.

††) «Підсумки за 1926 р.

селянського господарства в теперішній час. На г-ва з забезпеченістю до 4 дес вкл. припадає 68,7% загального числа г-в, що значно перевищує відповідний % в дореволюційний час.

Зменшилась і площа, яка припадає на поодинокі г-во і на душу населення. Так п. Сухов у своїй Економ. Геогр. (ст. 46) подає такі дані по цьому питанню:

В десятинах припадає землі		
Роки	На 1 г-во	На 1 душу
1916	5,09	0,99
1921	3,90	0,79
1926***)	3,8	0,9

З цього ми бачимо, що й розібравши панські маєтки селянство не задовольнило «земельного голоду» і так само як й перед революцією не має стільки землі, щоб цілком спокійно провадити свою господарку. Правда тут впливає не повне використання придатної під посів площі але це не внесло б значних змін в зазначені цифри

Здобувши право користуватися землею, українське селянство в масі своїй не має у вистарчаючій кількості ані живого, ані мертвого інвентаря для належної обробки здобутої землі; про це можемо судити на підставі таких даних

	Загальна кількість		На 100 г-в сел. припад.	
	1916 р.	1927 р.	1916 р.	1927 р.
Коней робочих	4.192.437	3.857.894*)	103	96,7*)
Абс. ч-о коней	5,6 міл.**)	5,0*)	—	—
Волів робочих	—	—	45	14,3р)

Як бачимо забезпеченість робочою худобою ще не досягла передреволюційного рівня. Але ще більш яскраво виявиться ця незабезпеченість, коли ми додамо, що на загальне число г-в у 1926 р. припадало 44,7% г-в без робочої худоби і 31,2% г-в забезпечених лише одною головою робочої худоби.р) Отже 75,9% або три чверті загального числа селянських г-в було позбавлено можливості нормально обробляти свою землю.

Не краще обстоїть справа і з забезпеченням селянства мертвим інвентарем. В нашому розпорядженні немає даних про цю забезпеченість в дореволюційний час, а більшовицькі дані відповідають на це запитання так: в «Підсумках» за 1923 рік знаходимо що з загального числа г-в не мали жадного інвентаря 33,8%; в 1926 р. цей відсоток знизився до 26,7. Таким чином що на 10-і роковини все ж такі більше як 1/4 частина загального числа укр. селянських г-в не мала необхідного для праці мертвого інвентаря.

Так слаба забезпеченість селянства інвентарем, не говорячи про всякі інші причини, не могла не вплинути на загальний рівень продукційності селянського г-ва. Так продукція збіжжя на Україні представляється в слідуючому вигляді:

Час	Загальна продукція	З того експортовано
До війни	1.200 міл. п	340 міл. п
1923—24рр)	939 „ „	163 „
1924—25ррр)	638 „ „	52 „

Однаке таке тяжке економічне положення не спинило укр. хлібороба в його непереможному бажанню в належний спосіб загосподарити свою

*) «Предварит. итоги» за 1927 г.

**) Проф. К. Воблий Ек. Геог. Укр. 1919 р. ст. 51.

***) На підставі «Підсумків» за 1926 р.

р) «Підсумки» за 1926 р.

рр) Пересічна за 1909—1913 роки.

ррр) За Мишкісом «Хоз. України» за 1927 р. №2 (при загальному недороді).

землю. Як далі буде показано він винаснажувався в цьому відношенні з усіх сил. Тут ми тільки підкреслимо одну характерну рису, яка на нашу думку безсумніву свідчить про надзвичайно сильне бажання українського господаря залишитися господарем на своїй землі. Риса ця полягає в тому, що господар за всяку змагається до того, щоб залишити за собою право безпосереднього розпорядження тим клаптиком землі, про котрий цілими поколіннями мріяв він з задрістю поглядаючи на «панський» лан. Одним із таких засобів є здача землі в оренду. Правда, повної картини цього характеру взаємовідносин статистичні данні не подають. Ось що пишуть з приводу цього упорядники «Підсумків» за 1923 р. (ст. IX)... «Що торкається другого питання про землекористування — здачі землі в оренду — то ці «сделки» мабуть відбуваються на підставі встановившихся на місці норм, що не завше відповідають земельному кодексові, а тому населення, як загальне правило, на всі запити про оренду відповідає дуже неохоче». Але факти орендних відносин існують і уявлення про них дають такі данні «Підсумків» за 1926 рік.

Райони	Н а 100 г-в п р и п а д а є					
	Г-в, що орендують			Г-в, що здають в ор-ду		
	Придат. землю	Орну землю	Сіно-кос	Придат. землю	Орну землю	Сіно-кос
Полісся	3,0	2,4	0,7	2,1	1,9	0,5
Лісостеп правобережн.	4,3	3,9	0,3	3,9	3,7	0,2
Лісостеп лівобережн...	6,9	6,1	0,6	6,6	6,3	0,6
Степ	14,3	13,9	0,4	12,6	12,3	0,2
По У к р а ї н і..	7,8	7,3	0,4	7,0	6,7	0,3

Здатчиком землі, як правило, являються найменш забезпечені г-ва, в арендатора навпаки, — г-ва більш забезпечені.

Опинившись в тяжкому економічному положенні, без належного забезпечення себе знаряддям с-г. продукції, селянство України все ж таки горячково береться до налагодження свого г-ва.

Тяжка боротьба з владою диктатури пролетаріату закінчується признанням права за селянством вільно розпоряджатися лишками свого г-ва, а це являється новим стимулом для господарчої діяльності селянства. Зростає посівна площа. Коли в 1916 р. з усієї посівплощі 20.083 міл. дес. на долю селянства припадало 83,38% або 16.745,9 міл. дес. (Фещенко-Чопівський, ст. 46), то в 1927 р. загальна посівплоща селянська досягла вже 19.268,9 міл. дес. себ-то селянство майже цілковито опанувало перебрану до своєї розпорядимости площу посіву. Серед посівів переважають головним чином риночні хліби, що характеризують собою господарські устремління українського селянства, яке в такий спосіб намагається забезпечити себе необхідними грошовими засобами для відновлення свого г-ва.

В галузі скотарства так само мають місце змагання укр. господаря до забезпечення себе головним чином робочою худобою.

Картина забезпечености селянства худобою різних категорій представляється так:

Роки	1916	1927	1923
в т и с я ч а х			
Худоба			
Кони від 4 р.....	3.765,5	2.722,0	3.340,7
„ до 4 р.....	416,8	359,2	517,1
Воли робочі	196,4	746,6	761,0
„ третяки	13,6	107,1	164,7
Бички до 2-х р.	84,7	99,4	116,9
(За 1924 р.)			
Корови всього	3.098,5	3.736,9	3.837,4
„ дійних	—	3.206,3	3.504,0
Свиней старших від 1 р.....	1.126,4	551,6	711,5
„ разом	4.545,9	2.308,2	4.362,1
В с ь о г о с к о т у.....	24.139,8	21.759,0	25.541,6

З цієї таблиці ми бачимо невпинний зріст бичків од 2-х років трятків, та робочих коней і волів. Разом з тим помічається і збільшення худоби необхідної для розвитку животнарства. Загальне ж зниження числа худоби в 1927 р. проти 1923 іде головним чином за рахунок зменшення порослят од 4-х місяців, що очевидно знаходить собі пояснення в необхідности збути цей товар на ринок з тим, щоб зменшити харчові витрати г-ва.

Загальний стан птахівництва в селянському г-ві характеризується даними (за «Україною») лише за 1925 рік. В цьому році селянство мало:

курей.....	26.205,9 тис.	штук
гусей.....	1.377, 2 „	„
качок.....	956,4 „	„
іншої птиці.....	214,8 „	„

Разом..... 28.754,5 тис. штук

Коли по даних про хліборобство та скотарство ми можемо помітити загальний зріст цих галузів с-г. продукції, хоч вони ще і не досягли передвійськового рівня, то дані про птахівництво фіксують перед нами картину на певний момент, не даючи уявлення про той або інший рух в цій галузі с-г. продукції. Де-яку відповідь на це питання ми знайдемо, коли попробуємо з'ясувати місце цих продуктів в експорті України.

До війни продукти с-гва складали головну частину українського експорту і разом з с-г. промисловістю виносили 80 % загальної експортної суми.

Місце продуктів с. г-ва в експорті України за більшовицькі часи представляється так в порівнанні до експорту (хлібних і нехлібних продуктів) за 1909—11 роки.

Характер експортних продуктів	1909—11	1923—24	1924—25	1925—26	1926—27
	у % до 1909—11 років у довійській валюті				
хлібні.....	100	24,7	6,9	15,9	— 25,6
нехлібні*).....	100	9,4	33,7	46,6	53,9

З цієї таблиці бачимо, що хлібний експорт зростає значно поволіше, ніж експорт нехлібний.

В тій же статті п. Мишкіса ми знаходимо, вказівку на те, що в теперішній час експорт цукру з України відновлено на 74% довійськового, а експорт яєць лише на 42%.

Ця остання цифра може служити до певної міри показником стану сучасного птахівництва в сел. г-ві на Україні в порівнанні з станом довійськовим. Очевидно і ця галузь ще не відновлена до загального довійськового стану. Хоч тут може бути і друге припущення, а саме: що ці продукти значно інтенсивніше споживаються в самому господарстві не поступаючи на ринок.

Щоб закінчити характеристику укр. селянства як продуцента с-г. продуктів, що мають велике значіння для народнього господарства України в цілому треба вказати ще на його місце в продукції сировини для цукрової промисловости.

Невелике місце яке займав укр. селянин в цій галузі перед війною зі скромною площею селянських плантацій під цукровим буряком що виносила для цілої України всього 16%, він став тепер надзвичайно серйозним чинником в постачанні сировини для цукроварень України. Досить сказати, що в 1927 році було засіяно плантаторами селянами на полі і в садибах більше як 363 тис. дес. цукрового буряку або приблизно 65% довійськової посівної площі під буряками та більше як 90% сучасної площі засіву під буряками.

*

Оглядаючи наслідки діяльності укр. селянства в перелічених нами галузях с. г-ва ми мусимо констатувати величезні зусилля його в напрямку відродження свого г-ва та зміцнення його економічно. Підтвердження цього ми бачимо і в підрахунках радянських економістів. Так напр. п. Мишкіс в своїй статті «Опыт составления баланса нар. хоз. Украины за 1923-24 і 24-25 р.»

*) Цукор та продукти птахівництва.

(Хоз. «Україны» № 3 за р. 1927) наводить такі порівнявчі дані про економічну міць різних складових елементів народного г-ва України. Він порівнює між собою: а) Сільське г-во б) промисловість та в) Транспорт.

1923-24 рік			
У % до загального підсумку	Елементи нар. г-ва		
	Основний капітал	Валова продукц.	Народний дохід
Сільське г-во.....	44,82	50,43	62,46
Промисловість.....	26,53	44,74	36,43
Транспорт.....	28,65	4,83	1,11
1924-25 рік			
С. г-во.....	47,14	51,57	60,78
Промисловість.....	25,45	44,50	36,97
Транспорт.....	27,41	3,93	2,25

Як бачимо основний капітал і валова продукція с-г. зростають в той час як відповідні статті інших елементів народного доходу падають.

Змагаючись до відродження і економічного зміцнення селянське г-во в той же час являється надзвичайно важливим чинником і в життю та розвитку української промисловости. По даних того ж Мішкіса с-г. являється поставщиком для

цензової пром-сти на 46,9% заг.продукція по суч. цінах винос. 1.198 мл. к. нижчецензової „ „ 94,0% „ „ „ „ „ „ 921 „ „

Займаючи таке велике місце в народньому г-ві України сільське г-во, однак, не може похвалитися уважним відношенням до себе з боку радянської влади. Ми не будемо тут спинятися на таких питаннях, як оподаткування селянського г-ва, як організація с-г кредиту, як агрономична допомога населенню, як оплата праці с-г. робітника, як участь укр. селянства в розподілі народного доходу. Ми спинимось лише на характеристиці обміну між містом і селом.

Цитований вже нами п. Мішкіс так характеризує цей обмін: «обмін між містом і селом відбувається на підставі понижених в порівнанні з довіськовим рівнем цін на продукти сільського г-ва, при високих цінах на продукти промисловости... І справді, коли ми порівняємо ціни на ряд продуктів, які збуває сільський господар і купує за них продукти промисловости, то ми зобачимо певну диспропорцію. (За «Україною» стат. збір.)

Продукти промисло-сти	Ціна їх	Продукти с г-ва	Ціна їх
Олія соняшна за хунт коп. ...	25,8	Жито за пуд ... коп.	96,1
Цукор пісок „ „ „ ..	27,2	Пшениця „ „ „ ..	157,3
Ситець за метр „ „ „ ..	44,5	Овес „ „ „ ..	95,3
Чоботи (пара) руб. ...	15,98	Ячмінь „ „ „ ..	87,9
Гвозді за хунт коп. ...	17,8	Яйця (десяток) „ „ „ ..	31,0
Залізо кругле за пуд „ „ ..	395,0		

Але ще більш разячою буде ця диспропорція, коли ми порівняємо ці загально ринкові ціни на хліб з тими заготовчими цінами, по яких закуповується у селянства хліб різними категоріями заготовщиків.

Заготовчі ціни на хліб на 1.VI 26 р. («Україна» ст. 295):

За що	Категорії заготовщиків		
	Держава	Кооперац.	Приватник
Жито	72,5	78,0	80,6
Пшениця	135,3	139,3	148,5
Овес	84,6	97,9	104,4
Ячмінь	52,8	60,7	78,0
Просо	72,3	55,8	63,4
Гречка	76,4	74,7	73,4
Кукуруза	46,7	53,3	67,4

Отже лише ціна на гречку є у приватника нижчою (і то на 1—3 коп. на пуд) в порівнанні з заготовчими цінами кооперації й держави. І в ціні

на просо ми бачимо різницю в цінах приватника і держави у коп. на худ в користь держави, але вже в порівнянні з *кооперативною* ціною така ж сама різниця припадає на користь приватника. На всіх же інших і до того головніших ринкових хлібах помічається велика різниця в цінах в користь приватника.

Знаючи порівнюючи невелику участь «приватника» в торговельному обороті хлібними продуктами з одного боку і читаючи у ювілейному числі «Укр. Економіста» (ч. 255 од 6.XI.27 р.) в статті М. Чернова про те, що кооперація вже охопила 65% загальної кількості заготовляемого хліба, ми можемо уявити собі ступень висиску укр. селянства при реалізації ним зернових продуктів.

Беручи під увагу тісну залежність України в торговельному відношенні відцілого ССРСР, ми зможемо цілком спокійно прийняти ту характеристику взаємовідносин України з ССРСР, яку надає їм цитований вже нами п. Мишкіс: «Взаємовідносини України з ССРСР в цілому характеризуються несприятливим співвідношенням цін на вивозимий Україною хліб і привозимі нею промислові товари з одного боку і передачею в народне господарство ССРСР міл. карб. в порядку активного балансу — з другого». («Х.У.» № 3 ст. 80).

Отже наведених даних, гадаємо, вистачить, щоб прийти до висновку, що українське селянство, як і в дореволюційні часи, являється, *по перше*, об'єктом колонізаційної експлоатації з боку комуністичної метрополії, а *по друге* — поставщиком готових грошей для різного роду комуністичних експериментів-авантур і це в той час, коли загальний економічний стан сільського господарства далеко ще не усталізований.

Два міжнародні студеньські зїзди.

(Інформаційний звіт.)

Міжнародня Студеньська Поміч (International Student Service) цього року зредукувала до мінімуму число делегатів, а це через те, що ця організація часто-густо міняє (чи радше модифікує) свій програм праці та шукає шляхи, якими вона би мала ступати. З початку як Європейський Допомоговий Фонд (European Student Relief) вона підтримувала матеріально еміграційне студеньство та тих студентів в поодиноких країнах, що в наслідок світової війни втратили можливість продовжувати свої студії. В тій цілі уряджував Європейський Допомоговий Фонд збірки в Америці та європейських краях з сильною валютою. Період цей за чотири роки існування цієї організації скінчився й вже на ельмавській конференції (1924 р.) постановлено звернути особливу увагу серед студеньства світа на ідеологічну сторінку, а це занятися паціфістичною пропагандою та плекати серед студеньства світа клич: *Ut om es unum sint*, який й є девізом цієї студеньської формації. При цім мав Фонд допомагати даліше немастним студентам й поширити свою базу поза Європу. Тому носить ця організація від ельмавської конференції назву «Міжнародня Студеньська Поміч». Цього року було дуже мало делегатів на шартрській конференції, яку уряджувала Поміч. Річ в тому, що провід Помічи прийшов до висновку, що стягання такої маси чужинних делегацій, як це мало місце минулого року в Шіреї, коштує багато й не підсилює Студеньську Поміч.

Цього року постановлено при малім числі делегатів створити, так би сказати «ударну конференцію», яка би скорше могла вивязатися з своїх завдань. Тому то й Управі Цесус-а запропоновано одного делегата на конференції в Шартр (Chartres), коло Парижа. З початку Цесус-ови запропоновано вислати двох делегатів. В протилежності до минулих років — наша централь мусила оплатити свою делегацію на шартрській конференції.

Сама конференція відбувалася в часі від 5.—12. серпня ц. р. й обнімала такі точки: виклади про науку та провід, модерна «Civitas Academica», особистість та провід, створення міжнародних студеньських центрів, справа публікацій, поміч болгарському студеньству, майбутнє Помічи, співпраця

з міжнародними студенськими організаціями, ухвалення бюджету на майбутній шкільний рік ітд. На конференцію прибули представники поверх трицяти народів. Українське студентство заступали тт. В. Орелецький та П. Кожевніков (цей останній був коротший час в Шартр).

Конференцію відкрив французький міністер Пенлеве в присутности представників міста Шартр. Конференція працювала в 5 комісіях. На пленумі виголошено крім цього декілька рефератів на різні теми. Коли представник Індії др. Датта скінчив свій реферат про замирення народів — зголосився до слова т. Орелецький. Він представив українську точку погляду на цю справу та зазначив, що як довго Україна понеголена своїми сусідами, не може бути й мови про замирення народів, що заселяють Східну, а то й Середню Європу. Особливо тяжке положення українських територій, що опинилися під Польщею та Румунією. Болгарський делегат др. Бачев (віцепрезидент СІЕ) нарікав на утиски болгарських меншин й вказав, що це є одна з головних перешкод в справі замирення європейських народів. Польська делегація була дуже огірчена на д-ра Бачева тому, що він написав також й розвідку про меншини в Європі в часописи «Утро», де сконстантував, що найбільші національні меншости в Європі, це безперечно українці під Польщею, які мало мають їм належних прав.

Український делегат зажадав на пленумі счеркнення назви «Россія» з протоколів конференції, бо зараз нема юридично жадної Россії. Чужинні делегати слухали пояснення українця з великою увагою та інформувалися пізніше приватно, як тепер справа виглядає на території, що занята большевиками. М. и. ухвалено також вислати представника Помочи до Світського Союзу, щоб навязати контакт з совітським студентством, який був перерваний більше трьох років. Назву «Россія» замінено на «Світський Союз», не погоджуючися на перечислення поодиноких совітських республік з чисто практичних мотивів, бо була би задовга назва.

Українська делегація передала Міжнародній Студенській Помочи невеличкий грошовий дар, який приобіцяла минулого року на конференції в Шірсі, заявляючи при цім, що українське студентство й на далі потребує помочи та просить цю організацію й на далі підтримувати його в цій справі перед міродайними чинниками, особливо перед Союзом Народів.

Коли український делегат побачив, що на конференційнім будинку не повіває український прапор — зажадав, щоб його вивішили. Секретар Помочи просив о вибачення й зазначив, що не лише українського, але н. пр. російського та інших прапорів не вивішено. Український делегат поставився о два українські прапори, які дуже радо вивісили на конференційнім будинку та заявили, що вивішуватимуть їх кожного року підчас конференції Помочи.

Українська делегація роздала крім цього між учасників конференції інформаційну літературу про Україну, про яку просили навіть самі деякі чужинці.

Х. Зїзд Міжнародної Студенської Конфедерації (СІЕ) у Парижі.

(Від 11.—24. серпня 1928 р.)

Протекторат над конгресом приняв президент французької республіки Гастон Думерґ а до чесної президії покликано поодиноких французьких міністрів, учених та громадських діячів. Програма конгресу була дуже різноманїтна та богата. Сама третя комісія мала на порядку деннім приблизно 30 точок з безчисленними підточками. Головні точки зїзду були такі: переобрання деяких членів Екзекутиви, зміна кількох точок статуту, прийняття нових членів до СІЕ, ухвалення бюджету на наступний шкільний рік, звіти поодиноких студенських централ та виконавчого відічу СІЕ за минулу каденцію, організація подорожей та виміна студентів, виміна дипломів, будова міжнародних студенських санаторій, славянська мова в СІЕ на слідуочий шкільний рік, наукові фільми, міжнародній студенський музей у Празі, співпраця з німецьким студентством ітд.

На паризький зїзд прибули представники 49 націй з всіх частей світа (було приблизно 1.200 офіційальних делегатів та обсерваторів). Особливо

впадали в очи брунатні представники різних республік (Полудневої та Середньої Америки, що балакали між собою по іспанськи (Куба, Пуерто-Ріко, Уругвай, Мексика, Венесуела т. и.). Українське студентство (ЦЕСУС) заступала делегація в такому складі: В. Орелецький — голова (Прага), члени: тт. М. Ковальський, А. Петренко та панна Яковліва (всі троє з Парижа), пані Н. Холодна та інж. Єрмолаєв М. з Варшави й Г. Калюжний з Загребу. Білоруське студентство просило ЦЕСУС заступати його інтереси на паризькій зїзді. Заступництво Білоруси передано тов. П. Кожевнікови з Берліна.

Зїзд відкривав представник французького уряду де Жувенель (в заступництві президента Республіки Думерга), в якій він витав «некоронованих послів з усіх кінців світа». Крім цього промовляли ще представники міста Парижа, паризької Сорбони, французького студентства та президент СІЕ.

Ділову працю розділено на кілька комісій. До першої (політичної) комісії увійшов т. Орелецький та пані Н. Холодна, до II. комісії придїлено т. Калюжного, до III. комісії (подорожі) зголосився тов. Кожевніков, який там заступав також білорусинів, в У. комісії були тт. Петренко та М. Ковальський. IV. комісія злилася з другою й обговорювала головню справу публікацій, наукових фільмів т. и. У фінансовій та спортивній комісіях українці вправді не брали участі, але інформувалися про хід нарад в них.

Найцікавішою й найбільше бурхливою була перша комісія, цей, так би сказати, живчик цілого зїзду, від якої залежить також в головній мірі доля СІЕ й в якій відбиваються неначе в зеркалі взаїмовідносини студентства поодиноких країн. Особливо цього року назбиралося було багато вибухового матеріялу: питання румунських погромів підчас недавнього зїзду румунського студентства у Великій Варадині, болгарсько-югославянський та сербсько-хорватський конфлікти, польсько-український спір, фінсько-шведське непорозуміння, німецьке питання, мадярсько-чехословацький антагонізм, питання прийяття Литви до СІЕ, італійсько-французький інцидент, який вийшов справді з спортивного майдану у Парижі, але мав свою догру в I. комісії ітд. Прямо якимось чудом вдалося це все в першій комісії переварити, хоч було кілька драматичних та бурливих сцен, які продовжувалися навіть на пленумі.

Коли прийшла черга на звіти, то від українців забрав слово т. Орелецький. Здаючи звіт про положення українського студентства за послїдню шкільну каденцію та в сучасний мент — він торкнувся також й невідрадного положення студентства на Радянській Україні, змалював страшне положення українського студентства під Польщею, при чім заявив, що вже дев'ять дїт чекає сім мільонів українського населення на свої високі державні школи під Польщею, однак покищо нема жадних виглядів на ліпше, міжтим коли український студент змушений емігрувати за кордон, аби там продовжувати свої студії. Не ліпша ситуація також і в Румунії. Там нема навіть й одної української середньої школи. Бесїдник пояснив, чому якраз за кордоном мається тільки українських високих шкіл, причім висловив прилюдну подяку чехословацькому урядові за підтримку українських високих шкіл в ЧСР. Польська делегація, яка нетерпеливо очікувала українського звіту, часто-густо переривала українському промовцеві ріжними вигуками, чим тільки звіт зробила для чужинців більше цікавим, бо всі тоді мимоволі мусїли звертати увагу на те, що говорить український делегат. Була це одна з промов, на які найбільше звертала увагу перша комісія, як взагалі на всякі реферати, що мали в собі зародки непорозумінь чи потягали за собою неприсмні довгі контрверсії, як це було між болгарами та югославянами. Румунський делегат вивняв першу комісію, що з українцями не так дуже зле й додав що румунське правительство нічо проти того не має, о скільки українське студентство не хоче студіювати на румунських високих школах та мандрує аж в далеку Бельгію. Український представник заперечив, неначе би українцям під Румунією поводилося добре й що ще існує одна українська середня школа (у Чернівцях). Зараз по нашій звіті слїдував реферат про положення білоруського студентства, який виголосив т. Кожевніков. Він зілюстрував сумний стан білоруського студентства під Польщею та торкнувся також й положення білоруського студентства на Радянській Білорусі. Бесїдник відмітив велику активність білоруських товаришів

за минулий шкільний рік. Зараз по цім піднявся польський делегат й спитав, чому г. Кожевників так побивається за Вільном, чейже на це місто аспірує також й литовський премер Вальдемарас, так що не знати, кому властиво належить Вільно, на що дістав відповідь, що в ніякім разі Польщі, о скільки вже народи крім неї сперечаються що до Вільна. В II. комісії забирав слово український делегат в справі публікацій між українським студентством. В третій комісії (подорожі) здавав український представник звіт про організацію подорожей для українського студентства, при чім зазначив що ЦЕСУС помагав тільки одиницям в переході з одної країни до другої (полекша зодо віз, видача міжнародних студентських легітимацій то що). З самих звідомлень комісії на зїзді видно, що наша Централь працювала дуже добре, що й сконстантувала комісія. Як кожного року — так й цього Міжнародний Відділ Цесус-а дуже точно відповідав на всякі листи та циркуляри цієї комісії, так що секретар цієї комісії, п. Вілкоккс, писав в однім листі до голови Цесус-а м. и. таке: якби всі централь працювали так як ваша! Вкінці постановила комісія передумати серйозно справу висилки українського студентського хору до Західної Європи в слідуючій шкільній році. Минулого року не розпочинала III. комісія в цій справі нічого, а це тому, що скандинавський студентський хор розпочав був своє турне по Європі. В пятій комісії здавав наш представник звіт про українські студентські дома, ідальні (мензи), самопомогову акцію серед українського студентства (переплетні, фризирні, позичкові каси ітд.), лікування сухітників то-що. Предсідатель комісії висказав українському студентству признання за працю в цій ділянці. Український делегат просив комісію, допомогати українському студентству в його самопомоговій акції перед ріжними міжнародними чинниками, особливо перед Союзом Народів та призначити при комісії одного українського представника для українського еміграційного студентства. Предсідник приобіцяв зробити все, що можливо.

Коли перша комісія та комісія пропаганди скінчили свої праці приступлено до приймавання нових членів. Принято Мексико в дійсні члени, при чім мексиканці набувають права як дійсний член аж по шістьох місяцях а це тому що не придержувалися трьохмісячного попереднього прохання о прийяття до СІЕ, Альбанію прийнято у вільні члени бо в це країна без жадної високої школи; центральний союз знаходиться аж в Римі, який все-ж таки не обєднує всього альбанського студентства (не буде його правдоподібно більше триста). Справу прийяття поодиноких країв Полудневої та Середньої Америки відложено по довгих дебатах «за» й «проти» аж до слідуючої конференції СІЕ в Будапешті. Литовців не прийнято тому, що вони справді: подали прохання о прийяття, однак не вислали своїх уповноважених делегатів з Ковна й не передавали такої повновласти якійсь литовській студентській групі поза Литвою. Не помогла нічого реклямація одного литовського студента з Парижа, бо він не мав жадних повновластей з Ковна. Відносно Еспанії не запало жадне рішення, бо в Еспанії аспірують на членство в СІЕ дві студентські організації, до того ще Еспанія не плагила через сім років жадних членських внесків до СІЕ й не повідомляла Конференцію про виступ еспанського студентства з неї. Грозило також й румунам, що не матимуть права голосу, а це тому, що не заплатили вкладку до СІЕ за минулу каденцію, але румунам вдалося цю справу полагодити з скарбником СІЕ. Далекі менше часу ніж іншими роками забирала справа співпраці німецького студентства з СІЕ. Німецьке студентство розколосилося за послідній шкільний рік на два себе взаємно поборюючі табори, а це стародавню сильну організацію т. зв. Deutsche Studentenschaft та нову (ліву) т. зв. Deutscher Studentenverband. Річ в тім, що перша стоїть на всенімецькім становищі й заступає також німецьке студентство з Чехословащини, Австрії та Данцігу, міятим коли Штудентенфербанд не аспірує на заступництво німецького студентства з країн, які вже заступлені в СІЕ. Тому то й представники нової організації знайшли попертя в романо-славянській групі в СІЕ, які все ставилися до Штудентеншафту з резервою, а то й ворожо. Однак Studentenschaft вже заключило співпрацю з СІЕ в Римі й заявило, що допущення Штудентенфербанду до співпраці з СІЕ означає вмшування Конфедерації у внутрішні справи німецького студентства та загрозило виповідженням договору з СІЕ. Помимо цього на пленумі прийнято пропозицію — допустити

до співпраці з СІЕ також й Штудентенфербанд, а то маленькою більшістю голосів. Представники Штудентеншафту покинули по цім висліді голосування салю нарад та виповіли свою співпрацю з Конфедерацією, яка ще потребує після договору три місяці, то є до 15. падолиста (тримісячне вповідження наперід).

Одним з найбільших успіхів нашої делегації на паризькій зїзді треба уважати участь нашої делегації в так званій славянській комісії, яка мала вирішувати справу офіційної славянської мови в СІЕ на слідуєчий академічний рік. Як відомо, на празькій зїзді (1926 р.) ухвалено, що побіч французької та англійської мови допускається в Конфедерації як офіційна мова також німецька та одна з славянських. Справу спільної славянської мови полишено вирішити самим славянам. Зараз потім зібралися славянські делегації (без участі України та Білоруси) й ухвалили на шкільний рік 1926-27 польську мову як четверту офіційну в СІЕ. В Римі (1927 р.) повторилася та сама історія, з тою тільки ріжницею, що в Римі погодилися на московську мову. В Парижі хотіли зробити те саме й без участі українців та білорусинів ухвалити знов московську або польську мову, як це всюди говорили. Українська делегація звернула славянським представникам увагу на те, що справа так далі не може йти й що вона домагається допущення до славянської комісії також представників України та Білоруси, в противнім разі виступлять українці та білорусини на пленумі паризького зїзду й здемакують ті всі торги, які роблять славянські делегації з славянською мовою в СІЕ. Тоді зажадали поляки, щоб ЦЕСУС зрікся заступництва українського студентства, що знаходиться під Польщею, головово з Східної Галичини. На це відповів український представник, що це не має нічого спільного з славянською мовою й що, о скільки поляки хочуть, можуть порушувати справу заступництва українського студентства з Східної Галичини через Цесус в першій комісії. Польський делегат запропонував вкінци, щоб українці зобов'язалися наперід, що голосуватимуть за польською мовою, що наш представник відкинув з обуренням. Тоді між славянськими делегаціями наступила суперечка: допускати Україну й Білорусь чи ні? По довгій дискусії допустили наших представників. На самім початку нарад говорив кожний делегат своєю матірною мовою, але зараз потім всі перейшли на французьку мову, бо не можна було належно порозумітися між собою тільки при помочи славянських мов. Поляки запропонували на голову комісії москаля, чому спротивилися українці, тимбільше що московський представник заявив, що хоче в імени своєї делегації прочитати заяву. Українці поставили на голову Чеха др-а Валенту, що й одноголосно прийнято. Секретарем комісії обрано також одноголосно т. В. Орелецького. Голова забрав слово й просив московського представника прочитати свою декларацію. Як треба було сподіватися, декларація була звернена проти участі українців та білорусинів в комісії, бо московська студенська централа «Оресо» ніби-то заступає також й малоруське (українське) та білоруське студентство. Український представник замітив на адресу москалів, що він взагалі дивується, як московському студентови не встидно — носитися ще й тепер з подібними передпотоповими деклараціями, які вже давно припали десь в музею порохом. Москаль відповів, що майбутність Росії змушує москалів прочитати таку декларацію, на що замітив чехословацький делегат, що тут майбутність Росії ні при чім й що треба числитися з реальними фактами. Зараз потім запропонував болгарський делегат Сокоферф московську мову як перманентну славянську в СІЕ, чим славяне тільки докажуть свою солідарність перед неславянським студенським світом. Український представник заявив, що навпаки, коли кожного року чергуватиметься все инша славянська мова, то тоді матимемо доказ правдивої славянської солідарности та братерства. Вивязалася оживлена дискусія. За чергуванням заявила більшість славянських делегатів, крім болгарів та москалів. Перед голосуванням домагався москаль, щоб вільні члени в СІЕ (себто Україна, Білорусь та Московщина) не мали права голосу, а лише дійсні, як це й є в самій СІЕ. На це спитав наш представник москаля, чи москалі до тепер голосували в славянській комісії (у Празі та Римі). Коли дістав позитивну відповідь, то висловив своє здивовання, як може ставити таке домагання московська делегація зараз. Є це тільки спекуляція, щоб позбутися двох москалям неприхильних голосів. Наш представник пояснив, що юридичне

положення вільних членів — славян в СІЕ в цій комісії цілком інше ніж в СІЕ: нема між славянськими делегатами в славянській комісії жадної ріжницї й всі мають однакові права. З висновками українського делегата погодилася ціла комісія — крім москалів. Голова комісії — просив обрати на наступний шкільний рік одну з славянських мов. Тоді поляк запропонував свою мову. Москалі з болгарками здержалися, бо вони заявили за перманентною московською мовою. Українська делегація поставила на голосовання чеську мову. На бажання поляків відбувалося голосовання тайно. Вислід голосовання такий: 3 готоси за чеською мовою, 1 за польською а 3 картки віддано порожніми. Побачивши такий вислід голосовання дав поляк свій голос за чеською мовою, але дуже просив, щоб на слідуєчий рік голосували за польською мовою. Москалі подали писемний протест проти участі українців та білорусинів в славянській комісії, який для цікавості читачів містимо нище в українськїм перекладі. Московська преса добачує в цїм рішучім виступі української делегації змагання — переперти на міжнародньому форумі українську мову як офіціяльну в СІЕ.

Вибори до Екзекутивного комітету СІЕ не були такі оживлені як минулого року. Президент Мальтїні уступив, а на його місце прийшов згідно з римською умовою англїєць Багнол (Bagnall). Віцепрезиденти Греслер (данець) та Палечек (чех) уступили, а на їх місце обрано знов Греслера та лотиша Ремпе. Уступив також довголітний працівник в СІЕ др. Боніс (Брюкселя).

На пленумі підвищено на пропозицію фінансової комісії вкладки членів СІЕ о 50%. Крім цього постановлено — що кожна студенська централь має відсилати до ІІІ. комісії в Лондоні один швайцарський франк за кожную видану міжнародну студенську легітимацію.

Слідуєчі міжнародні студенські спортові змагання відбуватимуться 1930 р. в місті Брюкселі. Треба тут відмітити, що на спортовім гризду у Парижі прийшло між французькими та італійськими студентами до сутичок, які вийшли далеко поза студенські рамки та заострили французько-італійський антагонїзм.

З нагоди паризького зїзду СІЕ вийшло спеціяльне число «Тризуба» французькою мовою, яке й роздано між чужинних делегатів, побіч иншої інформаційної літератури про Україну.

Поза діловою частиною брала українська делегація участь у всякого рода офіціяльних приняттях, як на бенкеті в міністерстві заграничних справ (на Quai d'Orsay), в міністерстві освіти, де вручено міністрови освіти Ерріо інформаційну літературу про Україну, за що він сердечно дякував українській делегації, в бурмістра Парижу, ректора паризької Сорбони, в Товаристві для Інтелектуальної Співпраці при Лізі Націй іт.д.

Дня 17. серпня ц. р. склала українська делегація в присутности спеціяльно прикомандерованого французького делегата вінок на могилу Невідомого Жовїра з жовто-блакитними стрічками, про що й згадувала паризька преса, з дня 19. серпня такий самий вінок на могилу Головного Отамана Петлюри, що спочиває на цвинтарі Montparnasse.

По зїзді зїйшлася українська делегація на наради, щоб зробити підсумки праці у Парижі, й сконстантувала, м. и., що треба направляти українську студіюєчу молодь на Захід Европи, головно до Франції та Англії, бо це тільки скріпить наше міжнародне положення та приспішить культурне зближення України з Францією та Англією.

Українське громадянство, що перебуває у Парижі, запросило українських делегатів до себе в гості, а це п. остник Василів, князь Радкевич-Мірський та інж. Каложний з дружиною (хорваткою).

При кінці треба відмітити, що красве студенство якось дивно пасивно ставиться до нашої міжнародньої акції й не виявляє в цій ділянці належної ініціятиви. Навіть подрібних матеріалів про невідрадне положення українських студентів під польським режимом не прислано. Напроти тому українська еміграція в Европі, Америці та Азії (Харбін) відгукнулися на заклик ЦЕСУС-а в справі нашої акції на міжнароднім студенськїм форумі. В посліднім часі намічується в Краю зворот до дїпшого. Треба сподіватися, що на слідуєчий рік красве студенство прийме в нашій міжнародній акції діяльну участь.

Під час закриття зїзду СІЕ прочитано на пленумі лист пролетар-

ського студентства в яким большевики заявляють, що хотіли би навязати контакт з СІЕ й для цієї цілі прикомандирують свого обсерватора. Московські делегати подали протест проти навязань зносин СІЕ з пролетарським студентством.

Протест московської делегації у Парижі.

(Переклад з французької мови.)

I.

Російська делегація на десятій конференції СІЕ прислана Центральним Союзом російських еміграційних студентів (Оресо), що об'єднує велику частку великоруських, малоруських (українських) та білоруських студентів, які емігрували з території СРСР по боротьбі з комуністичними силами, має честь заявити наступне на засіданні делегацій всіх славянських країн:

1. Маючи на увазі, що на згадане зібрання запрошено делегатів Центрального Союзу Українського Студентства («ЦЕСУС»), який має рівночасно повноваження заступати Центральний Союз Білоруси, й які претендують на заступництво в певній мірі емігрантів з даної території СРСР;

2. Тому що це запрошення мало місце в наслідок погроз делегації «ЦЕСУС»-а, поборювати на пленарнім засіданні конференції СІЕ введення славянської мови як мови узусельної в СІЕ — це загальне надбання всіх славянських делегацій,*)

делегатія російська, уважаючи своїм обов'язком причинитися до скріплення славянського престижу на міжнароднім форумі, готова до самопожертви. Аби не внести замішання в працях зібрання порушенням питав, що висять поміж різними організаціями, які являються представниками населення з тих територій, які зараз інкорпоровані до С.С.С.Р., пропонує, щоб право рішачого голосу на цім зібранні як також право підписувати протоколи відносно рішень, що тичаться славянської мови, було уділено тільки дійсним членам СІЕ. — Париж, 23. серпня 1928. Іван Черкесов, в. р. шеф російської делегації.

II.

Російська делегація на X. конференції СІЕ уважає, що питання славянської мови повинно бути вирішене з раціональної точки погляду й що тому прийняття одної постійної мови булоби не тільки найкращим розв'язанням цього питання з практичної точки погляду, але також було би показником славянської солідарности.

Констатуючи з жалем факт, що мотиви політичної натури не дозволяють славянським делегаціям погодитися на одній перманентній славянській мові, російська делегація висловлює свою вдячність болгарській делегації за енергічну оборону російської мови як мови перманентної.

Хоч російська делегація стоїть за обрання перманентної узусельної мови в СІЕ — все-ж таки вона, бажаючи оминати всі перешкоди в працях зібрання, прилучується до рішення більшости делегацій — дійсних членів.

Тому що пропозиція російської делегації, аби право рішачого голосу мали тільки дійсні члени, перепала, російська делегація здержується від підпису протоколів, заявляючи рівночасно, що вона цілком погоджується з обранням на рік 1928—29 чехословацької мови узусельної, це рішення тільки як компроміс. Париж, 23. серпня 1928, Іван Черкесов, голова російської делегації.

*) Хочемо тут відкинути твердження московської делегації, немов-би українська делегація мала намір поборювати введення славянської мови на форумі СІЕ. На це не мають москалі жадної офіційної заяви з боку українців. Інша річ, що наша делегація мала намір зараз же виступити на пленумі СІЕ, о скільки би були не запросили українських та білоруських представників до славянської комісії.

РІЖНЕ.

Міжнародна пресова вистава у Кельні. Зараз коло головного двірця, над самим Реном, кидаються в очи новоприбувшому величаві будівлі з прапорами ріжних народів. Поміщається там міжнародна вистава преси «Преса». Все уладжено з комфортом та дуже старанно розложено ріжні експонати. В однім павільоні поміщається студенський відділ. Заступлено там головно німецьке студентство. Чужинному студентству та ріжним міжнародним студенським організаціям уділено дуже мало місця. Такі організації як СІЕ та Міжнародна Студенська Поміч майже не помітні на виставі. Голова ЦСУС-а поробив у Кельні заходи, щоб помістили хоч деякі українські студенські експонати. Також експонатів поодиноких студенських централей майже не видно на виставці. Деякі держави мають свої власні павільони, інші знов поміщаються в спільних павільонах, особливо менші країни. Гарно представляється виставка Українського Наукового Інституту з Берліна. Віс чимось своєрідним — українським. Як й треба було сподіватися — більшовики замовили собі окремих, чудовий павільон, який являється одним з найкращих. Видно не жаліють грошей на більшовицьку пропаганду. Всі совітські республіки розуміється, примістили разом. Нема великої ріжниці між поодинокими совітськими республіками. Найкраще представляється РСФСР та взагалі все, що московське. Україна заступлена от так від біди, і то на дуже непомітнім місці. Ще гірше з Радянською Білорусією. Її експонатів ще менше видно. Білорусини твердять, що п'ять тисяч книжок, які вислано до Кельна через Москву, чогось в дорозі пропали. В білоруським відділі поставлено образ кіркіза й написано, що то білорус, а знов на іншій місці фігурує білорус як кіркіз. Досить не смачно вражає більшовицький пропагандійний фільм в павільоні. Представлено там червоногвардійців як ангелів, натомість в білогвардейців побідні більшовицькі війська все знаходять по кишнях золоті годинки, ложки то що. Радянська Україна мимо всіх зусиль не змогла поставити свій власний павільон, бо цього не бажала собі Москва.

Українознавство в чужій пресі. Паризький журнал «France-Orient» (ч. 62 за місяці березень — квітень ц. р.) містить у відділі «Франція — Україна» ряд статей політичного та культурного характеру, що торкаються України, і то з під пера так українців як й французів. Між иншим знаходимо там також уривки Шевченкового «Прометей» у французьким перекладі.

Видавництво «France — Orient» видало у Парижі недавно брошуру «L'Ukraine Economique» (Економічна Україна) з під пера L. V. Francois. Книжка цікава, але неповна, бо не узглядено належно всіх українських територій.

Італійський орган славянознавства «L'Europa Orientale», що виходить у Римі, містить в своїм подвійнім числі 7—8 (за липень — серпень 1928 р.) велику статтю про українське питання в історичній перспективі: «Il problema Ucraino attraverso la storia». Автором статті є п. Євген Онацький (українець), що від довшого часу перебуває в Римі. Огляд свій покищо закінчує 19. століттям. В слідуючим числі буде правдоподібно закінчення його статті. Сама стаття є чисто інформаційна й обнімає українське питання від найдавніших часів. Нового нічого вона не вносить, але причиниться безперечно для більшої популяризації української справи в Італії.

Поляки видали у Парижі для пропаганди польської справи серед чужинців великий альманах п. з. «Almanach Polonais». Рік видання не подано, але ця брошура могла вийти при кінці 1925 р. або на початку 1926. р., як це виходить з деяких дат в цій книзі. Само собою на сторінках альманаху представлено всю велич Польщі, але інформації досить тенденційні. Подивімся н. пр. що пишуть в рубриці «населення»: Поляки заселяють великі території, що положені на заході від Одри аж поза Дзвіну та Дніпро. ...Населення польської держави виносить: 18.811.550 поляків (69,2%), потім 3.883.000 українців (14%), жидів — 2.123.000 (7,8%), білорусинів — 1.057.000 (3,8%) ітд. Поляки прямо засипують чужину своїми брошурами, де по свому представляють світові польське питання та теперішню польську державу. Нам треба парліжувати польські заходи так за границею як й в себе дома.

З ЖИТТЯ ЧУЖИННОГО СТУДЕНСТВА.

Міжнародна Студенська Поміч організує малі студенські конференції. Як нас повідомляють з Женеви — зорганізує в майбутнім шкільним році Міжнародна Студенська Поміч чотири обмежені студенські конференції, де будуть заступлені такі студенти: 1) Жиди й не-жиди, 2) студенти з країн Тихого Океану, що зараз студіюють в Європі, 3) індійське студентство, що зараз перебуває в Англії та на континенті як також європейські студенти, які записані на тих самих високих школах, що й індійські студенти, 4) американці та європейці. Розходиться тут о переведення деяких питань в практику. Місце та час цих малих зібрань студенських ще не відомі.

Українці на курсах Академії Міжнародного Права у Газі. Цього літа перший раз прибули українці на курси Академії Міжнародного Права у Газі. Були це пп. І. Гончаренко з Нансі (Франція) та Др. П. Клауній (Прага). При цім поробили українські представники дуже цінні знайомства з літературними колами та політичними діячами Голяндії. Голяндці цікавляться дуже українським питанням й запросили українського представника дати ряд відчитів про Україну в поодиноких голяндських містах, як то в Газі, Амстердамі, Лейдині, Ротердамі т.и.

Німецьке студентство та СІЕ. Як доносить посліднє число німецького журналу «Der Student» (Берлін) старається Міжнародна Конфедерація (СІЕ) задержати німецьке студентство, що зорганізоване в «Deutsche Studentenschaft» при СІЕ в формі співпраці. 15. листопада ц. р. кінчається період співпраці «Deutsche Studentenschaft» з конфедерацією. До того часу думають якось справу налагодити й оминати наслідки недавньої паризької заяви представників Штудентеншафту.

Виклад про українське студентство на Новій Зеландії. Міс Броввел (Brownell), що перебувала свого часу у Празі та мала змогу пізнати особисто українських студентів, виїхала перед кількома місяцями до Нової Зеландії, де в місті Oakland сталася директоркою JWC-и. При цій нагоді виголосила вона реферат про європейське студентство, в яким, як пише до Праги, згадала також обширно про українських студентів, що студіюють на європейських високих школах. Українське студентство представила вона дуже симпатично. Зараз має міс Броввел (американка) намір дати ряд викладів в Австралії. Тому просить о інформаційну літературу про Україну та відповідні ілюстровані листівки. Наша Центральна вислала згаданій американці потрібні матеріали.

Еспанське та українське студентство. Редакція мадридського студенського журналу «La Noja Informativa» просила ЦЕСУС призначити для згаданого журналу кореспондента, який би інформував еспанське студентство не тільки про Україну, але також й про сумежні з Україною краї. Цесус призначив як кореспондента голову відділу Міжнародних Зносин.

«Рах Романа», міжнародна конфедерація католицького студентства, зорганізувала свій 8. візд в Англії в днях 12.—19. серпня ц. р. Згаданий візд відбувався в Кембріджі, Оксфорді та Лондоні. Прибуло около 150 делегатів з 15 країн. Слїдуючий візд відбуватиметься у Барселоні.

Український студенський хор — культурне діло. Англійський студенський працівник др. Піхт написав до одного з англійських журналів про культурну працю студентства, де між иншим згадав також й про український студенський хор як засіб культурного зближення між народами та студентством поодиноких країн. Рівнож згадано про український студенський хор в цім змислі в однім з рефератів — призначених на паризький візд СІЕ.

Чужинне студентство відвідує Чехословаччину. Як доносить празький «Narodni Student» з 15. вересня ц. р. (ч. 13) відвідали цього року Чехословаччину (взглядно чехословацьке студентство та високі школи) студенські групи з таких країн: Америка (Сполучені Держави), Югославія (хорвати й серби), Англія, Естонія, Бельгія, Індія, Румунія, Давія, Німеччина, Польща та з одної полуднево-американської країни.

УКРАЇНСЬКИЙ ГРОМАДСЬКИЙ ВИДАВНИЧИЙ ФОНД

Адреса: **Ukrajinskyj Hromadskyj Vydavnyčyj Fond,**
PRAHA-VRŠOVICE, ul. Brožíkova 390, ČESKOSLOVENSKO.

1. С. РИДИК — Міцність матеріалів, курс високих технічних шкіл: 364 ст. 8°. З додатком термінологічного словника та 214 рисунками. Ц. \$ 3.00.
2. С. РУСОВА — Теорія і практика дошкільного виховання. 128 ст. Ц. \$ 0.60.
3. Проф. Др. В. ЯНОВСЬКИЙ — Сучасне лікування венеричних хвороб, в чеської мови перекл. Др. А. Гончаренко. 118 ст. Ц. \$ 0.50.
4. Др. Ф. БУРІАН — Пластична хірургія, в 24 ілюстр., в чеської мови перекл. Др. А. Гончаренко. 32 ст. Ц. \$ 0.30.
5. Проф. О. ШУЛЬГІН — Нариси з нової історії Європи. 220 ст. Ц. \$ 1.00.
6. Др. А. ГОНЧАРЕНКО — Загальна гігієна. 204 ст. Ц. \$ 1.00.
7. Проф. Ф. ЯКИМЕНКО — Практичний курс науки гармонії в 2-х част, підручник для шкіл різних типів. З завданнями. 132 ст. Ц. \$ 1.00.
8. І. ІВАСЮК — Кубань, економічно-статистичний нарис. 120 ст. Ц. \$ 0.75.
9. М. ПАВЛІЧУК — Коротка анатомія для студентів медицини. З передмовою акад. А. Старкова. 116 ст. Ц. \$ 0.75.
10. Проф. Д. АНТОНОВИЧ — Триста років українського театру (нарис історії українського театру). 276 ст. Ц. \$ 1.35.
11. Др. ЯКИМ ЯРЕМА — Провідні ідеї філософії Т. Г. Масарика. Ц. \$ 0.30.
12. Проф. Є. ІВАНЕНКО — Курс аналітичної геометрії. 44 ст. Ц. \$ 3.50.
13. Проф. Ф. ЩЕРБИНА — Статистика — Історія статистики і статистичних установ. 288 ст. Ц. \$ 1.50.
14. К. МИХАЙЛЮК — Молочарство. Підручник для вищих сільсько-господарських шкіл. Ч. I. Молокознавство 164 ст. З 63 мал. Ц. \$ 0.90.
15. Проф. М. ЧАЙКОВСЬКИЙ — Алгебра курс середньої школи і для самонавчання. Кн. I. Ст. XII + 452. Ц. \$ 3.70.
16. Модерне українське мистецтво: Вип. I: Проф. Д. Антоневич — Група Празької Студії. Франц. і укр. текст з 32 репродукціями Ц. \$ 0.90.
17. Проф. С. БОРОДАЄВСЬКИЙ — Історія кооперації. Ст. 448. Ц. \$ 2.50.
18. М. РАШЕВСЬКИЙ — Рафінація цукру, під редакцією і в додатками інж. Л. Фролова та з 30 мал. 224 ст. Ц. \$ 1.50.
19. ЮРІЙ ДАРАГАН — Сагайдак. Вірші. Ст. 64. Ц. \$ 0.45.
20. Акад. А. СТАРКОВ — Загальна біологія, в малюнками. Ст. 184. Ц. \$ 1.00.
21. М. ГАЛАГАН — Атомістично-молекулярна теорія. З мал. Ст. 188. Ц. \$ 1.35.
22. Проф. М. ЧАЙКОВСЬКИЙ — Алгебра, курс середньої школи і для самоосвіти. Кн. II. Стор. VIII + 300. Ц. \$ 2.50.
23. Проф. Д. ЩЕРБАКІВСЬКИЙ — Українське мистецтво, т. II. Старі церкви, надгробки й придорожні камені на Українським Поділлі, Буковині та на Покутті. Стор. 40 + 64 стор. ілюстрацій. Ц. \$ 2.—
24. Гр. ЧУПРИНКА — Твори, I. посмертне видання. Ст. XXIV + 544. Ц. \$ 2.10.
25. Українське мистецтво: В. СІЧИНСЬКИЙ — Архітектура старокнязівської доби (X—XIII ст.) Стор. 50 + 24 стор. ілюстрацій Ц. \$ 1.50.
26. Др. В. ГАРМАШОВ — Шкільна гігієна, в малюнками. Ст. 144. \$ 0.80.
27. Инж. Л. ФРОЛОВ — Цукроварство, в малюнками. Ст. 440. Ц. \$ 3.—
28. Акад. Проф. Др. Ст. СМАЛЬ-СТОЦЬКИЙ — Розвиток поглядів про семью словянських мов і їх взаїмне споріднення. Ц. \$ 0.65.
29. Проф. Л. ВІЛЕЦЬКИЙ — Основи української літературно-наукової критики. Ст. 312. Ц. \$ 1.90.
30. Проф. Хв. ВОВК — Студії з української етнографії та антропології. З мапами та малюнками в тексті (19 звич. і 4 кольор.) Ст. 356. Ц. \$ 3.—
31. Проф. М. ТУГАН-БАРАНОВСЬКИЙ — Політична економія. Ст. 184. Ц. \$ 1.—
32. Инж. Р. КАХНИКЕВИЧ, Задачник по «Міцности матеріалів». Ст. 160. Ц. \$ 1.80.
33. Проф. Л. ГРАВИНА — Геодезія. Частина перша, вип. I-ий і II-гий. Ст. 600. 191 рис. й 44 таблиці та 3 мапи. Ц. I-го вип. \$ 3.75 і 2-го \$ 2.50.
34. Проф. Л. ГРАВИНА — Короткий історичний нарис розвитку геодезичних вимірів. Ст. 75. Рис. 28. Ц. \$ 0.75.

Книжечкам та при всякому більшому замовленні безпосередньо у Видавництві дається 40% знижки